

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Italianistika

Matěj Vondříčka

Srovnání italského minulého kondicionálu a německého konjunktivu plusquamperfekta na pozadí jejich českých překladových protějšků

A comparison of the Italian past conditional and the German past subjunctive (Konjunktiv II) on the background of their Czech translation counterparts

Vedoucí práce: PhDr. Zora Obstová, Ph.D.

Bakalářská práce

Praha, 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Ve Strakonících dne 9. 12. 2024

.....

Podpis studenta

Poděkování

Rád bych zde poděkoval za podporu při studiu na vysoké škole své rodině, svým přátelům a zároveň PhDr. Zoře Obstové, které náleží poděkování rovněž za pomoc při psaní této bakalářské práce.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá gramatickým jevem italského minulého kondicionálu, německého konjunktivu plusquamperfekta a českého minulého kondicionálu. Především si klade za cíl popsat zkoumané jevy a s pomocí paralelního korpusu *InterCorp* (verze 16) analyzovat jejich funkce a vyhodnotit, jakým způsobem jsou překládány do českého jazyka. První teoretická část je členěna na kapitoly italskou, německou a českou, a to v tomto pořadí. Každá z kapitol obsahuje dále dvě základní podkapitoly: první popisuje konstrukci a druhá funkce příslušného gramatického jevu. Analytická část práce nejprve stručně popisuje používaný jazykový korpus, s jehož pomocí byly vyhledávány odpovídající konkordance. Před seznámením s výsledky analýzy je ještě popsán způsob, jakým byly konkordance vyhledávány, a způsob práce s výsledky. Samotný výzkum je podrobně prezentován ve třech kapitolách: *Analýza italských konkordancí*, *Analýza německých konkordancí* a *České překlady*; českému minulému kondicionálu není v analytické části zvláštní kapitola věnována. Na závěr je pak celá práce sumarizována.

Klíčová slova

minulý kondicionál – konjunktiv plusquamperfekta – paralelní korpus – italština – němčina – čeština

Abstract

This bachelor's thesis examines the grammatical phenomenon of the Italian past conditional, the German past subjunctive and the Czech past conditional. Its primary objective is to describe these phenomena and, using the parallel corpora *InterCorp* (version 16), analyse their functions and evaluate how they are translated into Czech. The first, theoretical part is divided into three chapters – Italian, German and Czech – in this order. Each of these chapters is further subdivided into two main subchapters: the first describes the construction, and the second explores the functions of the respective grammatical phenomenon. The analytical part of the thesis begins with a brief description of the linguistic corpus used to search for relevant concordances. Before presenting the results of the analysis, the method used to search for concordance. The analysis itself is in detail presented in three chapters: *Italian concordances analyse*, *German concordances analyse*, *Czech translations*; there is no separate chapter about the czech past conditional in the analytical part. In the final chapter, the entire thesis is summarized.

Key words

past conditional – past subjunctive – parallel corpora – Italian – German – Czech

Obsah

Úvod	7
1. Italský minulý kondicionál.....	9
1.1. Konstrukce minulého kondicionálu	9
1.2. Užití minulého kondicionálu	10
1.2.1. Podmínková souvětí.....	10
1.2.2. Přací věty	12
1.2.3. Výčitky	12
1.2.4. Cizí mínění	12
1.2.5. Časová souslednost	12
2. Německý konjunktiv plusquamperfekta	15
2.1. Konstrukce konjunktivu plusquamperfekta	15
2.2. Užití konjunktivu plusquamperfekta	16
2.2.1. Podmínková souvětí.....	17
2.2.2. Přací věty	17
2.2.3. Výčitky	18
2.2.4. Nepřímá řeč.....	18
3. Český minulý kondicionál.....	20
3.1. Konstrukce minulého kondicionálu	20
3.2. Užití minulého kondicionálu	21
3.2.1. Podmínková souvětí.....	21
3.2.2. Přací věty	22
4. Představení použitých korpusů.....	24
5. Postup práce.....	24
6. Analýza italských konkordancí s minulým kondicionálem.....	25
6.1. Odfiltrování nevyhovujících konkordancí.....	25
6.2. Výsledky analýzy	26
6.3. Shrnutí.....	28
7. Analýza německých konkordancí s konjunktivem plusquamperfekta	29
7.1. Odfiltrování nevyhovujících konkordancí.....	29
7.2. Výsledky analýzy	30
7.3. Shrnutí.....	32
8. České překlady.....	32
8.1. Překlady italského minulého kondicionálu	33
8.1.1. Podmínkové souvětí.....	33
8.1.2. Ireálný děj.....	34

8.1.3.	Výčitka.....	34
8.1.4.	Cizí mínění	34
8.1.5.	Budoucnost v minulosti.....	35
8.1.6.	Jiné.....	35
8.1.7.	Shrnutí.....	36
8.2.	Překlady německého konjunktivu plusquamperfekta	37
8.2.1.	Podmínkové souvětí.....	37
8.2.2.	Ireálný děj.....	38
8.2.3.	Výčitka.....	38
8.2.4.	Nepřímá řeč závislá.....	39
8.2.5.	Nepřímá řeč nezávislá.....	39
8.2.6.	Jiné.....	39
8.2.7.	Shrnutí.....	40
Závěr	41
Resumé	42
Riassunto	43
Bibliografie	44
Seznam Tabulek	46
Seznam Grafů	47
Přílohy	48

Úvod

Tato bakalářská práce je věnována gramatickému jevu minulého kondicionálu. Jejím cílem je především srovnání tohoto jevu ve třech evropských jazycích, a to italštině, němčině a češtině; zejména jsme se soustředili na porovnání funkce a vyhodnocení českých překladů. Teoretická část byla napsána s pomocí italských, německých a českých gramatik, analytická část byla vytvořena s pomocí vícejazyčného paralelního korpusu *InterCorp* verze 16, který je dostupný na stránkách Českého národního korpusu.

Teoretická část je rozdělena na tři hlavní kapitoly, jež odpovídají třem jazykům, kterými se tato práce zabývá, a to v pořadí italština, němčina, čeština. Každá obsahuje tytéž podkapitoly: konstrukce minulého kondicionálu a užití minulého kondicionálu. První podkapitola popisuje všechny gramatické jevy, které s minulým kondicionálem souvisí a jejichž znalost je k jeho vytvoření nezbytná, druhá vyjmenovává, v jakých případech se minulý kondicionál používá. V případě první kapitoly, která se zabývá italským jazykem, jsou tak nejprve vysvětleny jevy *passato prossimo* a *condizionale presente*, a dále problematika podmínkových souvětí, přacích vět, časové souslednosti a cizího mínění. V případě následující německé kapitoly hovoříme o konjunktivu plusquamperfekta, což je odpovídající protějšek italského minulého kondicionálu. Její první část, zabývající se konstrukcí daného jevu, popisuje minulé časy perfektum, préteritum, předminulý čas plusquamperfektum a konjunktiv préterita; druhá část se věnuje popisu podmínkových souvětí, přacích vět a nepřímé řeči. Poslední kapitola se soustředí na český minulý kondicionál. Popisuje konstrukci kondicionálu přítomného a dále podmínková souvětí a přací věty.

První kapitola navazující analytické části je věnována charakteristice korpusu, který byl použit pro vyhledávání textů. Druhá kapitola, která je označena jako *Postup práce*, přibližuje, jakým způsobem byly texty vyhledávány. Následně jsou podrobně popsány dvě analýzy, které jsou jádrem této práce: analýza italských konkordancí s minulým kondicionálem a analýza německých konkordancí s konjunktivem plusquamperfekta. V obou případech jsou nejprve vyjmenovány tvary, které bylo třeba z vyhledaného vzorku textů odfiltrovat. Poté text seznamuje s konkrétními výsledky práce: zaprvé je prezentováno, v jaké míře jsou jednotlivé funkce zkoumaných jevů zastoupeny, zadruhé je popsáno, jakými způsoby jsou dané jevy překládány do češtiny. Samotnému českému minulému kondicionálu v analytické části zvláštní kapitola věnována není.

Poslední kapitolou bakalářské práce je závěr, který ve stručnosti komentuje a shrnuje závěry všech kapitol, zejména pak analytické části.

Teoretická část

1. Italský minulý kondicionál

Kondicionál je v italské gramatice jedním ze sedmi slovesných způsobů vedle indikativu, imperativu, konjunktivu a tří nefinitních slovesných tvarů. Rozlišujeme kondicionál přítomný, který je využíván k popisu podmíněného děje reálného, a kondicionál minulý, jež slouží k popisu podmíněného děje ireálného. S nereálností je rovněž spjat český minulý kondicionál i německý konjunktiv plusquamperfekta. Odlišně od mnoha dalších gramatických jevů nebyl italský kondicionál zděděn z klasické latiny, nýbrž se vyvinul až v rodících se románských jazycích. Ve své současné podobě disponuje formou pro přítomnost – *condizionale presente* – a pro minulost – *condizionale passato*. Převážně druhé jmenované formě se budeme věnovat v první kapitole této práce. Primárně se budeme soustředit na otázku její výstavby a použití. Bezprostředně následující kapitoly se budou věnovat obdobnému tématu v dalších jazycích, díky čemuž bude možné později přistoupit ke vzájemnému srovnání. Teoretický výklad bude za účelem srozumitelnosti a názornosti doprovázen konkrétními příklady.¹

1.1. Konstrukce minulého kondicionálu

Za účelem správného porozumění konstrukci minulého kondicionálu, italsky *condizionale passato* nebo *composto*, je nutné nejprve popsat dva související gramatické jevy: minulý čas předpřítomný – *passato prossimo* a kondicionál přítomný – *condizionale presente*.

Italský předpřítomný čas označovaný také jako *perfetto composto*, používaný pro popis událostí, které se odehrály v minulosti vůči momentu promluvy a mají jistý vztah k přítomnosti, je tvořen analytickým způsobem; dané sloveso v příslušném čase tak sestává ze dvou komponent: pomocného slovesa a minulého participia plnovýznamového slovesa. Jako pomocná slovesa využívá italština slovesa *avere* – mít a *essere* – být. Druhá komponenta, tedy neurčitý tvar minulého participia, oproti tomu postrádá rysy finitnosti a gramatické kategorie nevyjadřuje. Její funkcí je zprostředkování informace o lexikálním významu. Do jisté míry lze italský předpřítomný čas připodobnit k minulým časům v jiných jazycích, které vznikají analyticky rovněž, jako jsou například české préteritum (s výjimkou třetích osob, kde se dnes pomocné sloveso vypouští) a německé perfektum.²

(1) *L'abbiamo davvero fatto da soli.*³

Wir haben das wirklich selbst gemacht.

Skutečně jsme to udělali sami.

Kondicionál přítomný označovaný jinak také jako jednoduchý je tvořen synteticky, tedy prostřednictvím jediné komponenty; konkrétně je vyjádřen změnou koncovky daného slovesa. Osoby singuláru využívají koncovky *-ei*, *-esti*, *-ebbe*; osoby plurálu koncovky *-emmo*, *-este*, *-ebbero*. Tyto koncovky se vyvinuly z tvaru perfekta latinského pomocného slovesa *habere* – mít, který ztratil svou původní funkci, gramatikalizoval se a časem se spojil s infinitivem slovesa

¹ Dardano, M. – Trifone, P. *La lingua italiana*. Bologna: Zanichelli 2016, s. 197

² Renzi, L. (ed.) *Grande grammatica italiana di consultazione II*. Bologna: Il Mulino 1988-1994, s. 89

³ Hamplová, S. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2004, s. 161

plnovýznamového v jednoslovný tvar.⁴ Postupnou evoluci znázorňuje příklad se slovem *cantare* – *zpívat* v první osobě singuláru:

habui cantare → *cantare hebui* → *cantare ei* → *canterei*⁵

Taktéž minulý kondicionál sestává z pomocného slovesa a minulého participia, ovšem první komponenta nabývá formy přítomného kondicionálu. Oba auxiliáry v této formě vykazují vůči ostatním slovesům jisté odlišnosti. Sloveso *avere* vypouští kmenové *-e-*, sloveso *essere* zcela obměňuje svůj kmen: osobám singuláru odpovídají tvary *sarei, saresti, sarebbe*; osobám množného čísla *saremmo, sareste, sarebbero*.

(2) *Chi sarebbe venuto?*⁶ = *Kdo by (byl) přišel.*

1.2. Užití minulého kondicionálu

Minulý kondicionál má v italském jazyce více funkcí. Za účelem vyjádření ireálního děje je používán v italských podmínkových větách označovaných jako *periodo ipotetico* a ve větách vyjadřujících výčitku. V omezené míře nachází uplatnění v italských přacích větách. Jako prostředek k vyjádření budoucnosti v minulosti vstupuje do také problematiky italské časové souslednosti. Zároveň je používán pro děje nejisté nebo neověřené.

1.2.1. Podmínková souvětí

Podmínkové souvětí je obecně vzato souvětím sestávajícím ze dvou částí. Věta vedlejší – *proposizione condizionale* stanovuje podmínku, její obsah bývá označován jako *protasis*, italsky *protasi*. Věta hlavní udává zamýšlený děj, její obsah označujeme jako *apodosis*, v italštině *apodosi*. Podle toho, do jaké míry je děj věty hlavní uskutečnitelný, jsou rozlišovány tři typy podmínkových souvětí: *periodo ipotetico della realtà* – *podmínkové souvětí reálné, della possibilità* – *možné, dell'irrealtà* – *nereálné*.⁷

- a) *Periodo ipotetico della realtà* popisuje děj reálný nebo velmi pravděpodobný, vztahující se k současnosti nebo budoucnosti. Slovesný způsob predikátu věty hlavní i vedlejší je indikativ, slovesný čas je prézens nebo také futur.

(1) *Se piove, la neve si scioglie.* = *Když prší, sníh taje.*

(2) *Se piove, la neve si scioglierà.* = *Když prší, sníh roztaje.*

- b) *Periodo ipotetico della possibilità* se používá pro děj možný, ale nikoli jistý. Konání děje se opět vztahuje k současnosti nebo budoucnosti. Slovesný čas vedlejší věty je konjunktiv

⁴ Serianni, L. *Grammatica italiana*. Torino: UTET, 1989 (2010), s. 334

⁵ De Roberto, E., *Futuro*. [online]. Treccani, 2010 [cit. 2024-10-10]. Dostupné z: [https://www.treccani.it/enciclopedia/futuro_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/futuro_(Enciclopedia-dell'Italiano)/)

⁶ Sgroi, S., C., *Condizionale*. [online]. Treccani, 2010 [cit. 2024-10-10]. Dostupné z: [https://www.treccani.it/enciclopedia/condizionale_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/condizionale_(Enciclopedia-dell'Italiano)/)

⁷ Prandi, M., *Periodo ipotetico*. [online]. Treccani, 2011 [cit. 2024-10-10]. Dostupné z:

[https://www.treccani.it/enciclopedia/periodo-ipotetico_\(Enciclopedia-dell'Italiano\);](https://www.treccani.it/enciclopedia/periodo-ipotetico_(Enciclopedia-dell'Italiano);) také příklady 1 – 4

imperfekta – *imperfetto congiuntivo*, predikát věty hlavní je ve tvaru přítomného kondicionálu.

(3) *Se Mauro venisse entro le nove lo accompagnerei al treno.*

Kdyby Mauro přišel do devíti, doprovodil bych ho na vlak.

- c) *Periodo ipotetico dell'irrealtà* obsahuje podmínku, která je kladena do minulosti. Z logického hlediska můžeme tuto podmínku dále rozdělit na neuskutečňenou, tedy takovou, jež pouze nebyla splněna, a neuskutečnitelnou, jejíž splnění nebylo reálné ani v minulosti. Vždy však platí, že průběh událostí již nelze změnit, a to ani v případě, že by v současnosti podmínka splněna byla. Vůči druhému typu se obě části souvětí, tedy *apodosi* a *protasi* pomyslně posouvají o jeden stupeň do minulosti, ve vedlejší větě tak nacházíme konjunktiv *trapassata* – *congiuntivo trapassato*, ve větě hlavní minulý kondicionál.

(4) *Se Mauro fosse venuto entro le nove lo avrei accompagnato al treno.*

Kdyby Mauro (býval) přišel do devíti, doprovodil bych ho na vlak.

Ve všech třech typech podmínkových souvětí jsou pak vedlejší věty uvozovány nejčastěji podřadící spojkou *se*, jež se do češtiny obvykle překládá jako *kdyby*, *jestli*, *pokud* nebo také *když*. Jiné spojky či spojkové výrazy jsou používány pouze v souvětí možném a nereálném; za jejich použití může být predikát hlavní věty ve tvaru přítomného kondicionálu nebo také indikativu.⁸ Formální alternativou ke spojce *se* jsou spojkové výrazy *ammesso che*, *supposto che* – za předpokladu, že, *nel caso che*, *nell'ipotesi che*, *nell'eventualità che* – v případě, že; typicky je-li podmínka ku prospěchu mluvčího, mohou být použity spojkové výrazy *purché*, *a patto che*, *a condizione che* – za podmínky, že; zejména v byrokratickém prostředí jsou používány spojky *qualora*, *ove*, *laddove*. Za jistých podmínek může být spojka také zcela vypuštěna.⁹

(5) *Succedesse a me sarei rovinato. = Kdyby se to stalo mě, byl bych zničen.*

(6) *Nel caso che continuasse a piovere, resterà / resterei in casa.*¹⁰

Pokud by dál pršelo, zůstanu / zůstal bych doma.

Kromě toho existuje podmínkové souvětí v italštině někdy označovaná jako *periodo ipotetico misto* – smíšené, v němž se vzájemně mísí více typů podmínkových souvětí. To nachází upotřebení především v situaci, kdy podmínka ve větě vedlejší je kladena do minulosti, ovšem důsledek ve větě hlavní se nachází v současnosti, což je často znázorněno příslovečným určením času, jak je tomu i v příkladu 7:

(7) *Se Giorgio avesse preso il treno delle due a quest'ora sarebbe a casa.*¹¹

Kdyby Giorgio (býval) jel vlakem ve dvě, nyní už by byl doma.

⁸ Dardano – Trifone, cit. d., s. 303

⁹ Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione II.*, cit. d., s. 772; také příklad 5

¹⁰ Dardano – Trifone, cit. d., s. 304

¹¹ Prandi, cit. d.

1.2.2. Přací věty

Přací věty – italsky *frasi volitive e ottative* – jsou v italském pojetí obecně věty, jejichž mluvčí chce změnit nastalou situaci, a to pomocí rozkazu, rady, výzvy nebo prosby. Při jejich konstrukci se uplatňují všechny čtyři finitní slovesné způsoby. Kondicionál je použit v takových přacích větách, které mají charakter podmínkového souvětí, jehož *protasis* je vypuštěna. Podobně jako v podmínkových souvětích složí kondicionál minulý pro popis přání, které se vztahuje k minulosti a nelze jej již vyplnit. Často jsou používány doprovodné částice *come a quanto*,¹²

- (8) *Avrei proprio voluto vedere in quale nuova incarnazione si presentava il vostro ministro degli esteri. Opravdu bych chtěl vidět, v jakém novém vtělení se objevil váš ministr zahraničí.*

1.2.3. Výčitky

Minulý kondicionál je v italštině používán také, je-li kritizováno, že určitý děj nebyl v minulosti vykonán; tyto věty můžeme souhrnně označit jako výčitky. Minulý kondicionál zde představuje de facto implicitní negaci hovoří o tom tak Martin Šemelík ve svém článku. V konstrukci se od přacích vět odlišují zejména konkrétním modálním slovesem, v úvahu připadají slovesa *dovere – muset a potere – smět*.

- (9) *Avresti potuto dirgli le tue ragioni invece di tacere.*¹³
Býval bys mu mohl říci své důvody, místo abys mlčel.

1.2.4. Cizí mínění

Kondicionál je dále v italštině využíván v hlavních větách pro interpretaci cizího, případně nejistého mínění; tedy pokud mluvčí nemůže zaručit pravdivost tvrzení. V tomto případě je označován jako *condizionale di dissociazione, di riserva* nebo *condizionale riportivo*. Pro události současné je používán kondicionál přítomný, pro události, jež se odehrály v minulosti, je nutné použít kondicionál minulý.¹⁴

- (10) *Secondo alcune agenzie di stampa, la città sarebbe stata occupata da un gruppo di guerriglieri.*¹⁵
Podle několika tiskových kanceláří bylo prý město okupováno skupinou guerillových bojovníků.

V italském prostředí se tento způsob vyjadřování těší největší oblibě v prostředí žurnalistiky.

1.2.5. Časová souslednost

Časová souslednost – *concordanza dei tempi* je zjednodušeně řečeno souborem pravidel, která určují použití slovesného času predikátu ve větě vedlejší – *proposizione subordinata*. Ten je zpravidla určen slovesným časem predikátu ve větě hlavní – *proposizione principale*, jíž je daná vedlejší věta podřízena. V souvislosti s touto problematikou jsou v italském názvosloví rozlišovány tři pojmy: *momento dell'enunciazione* – okamžik promluvy, *momento dell'avvenimento* – okamžik

¹² Serianni, cit. d., s. 444; také příklad 8

¹³ Hamplová, cit. d., s. 202

¹⁴ Sgroi, cit. d.

¹⁵ Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione III.*, cit. d., s. 52

děje, *momento di riferimento* – referenční okamžik.¹⁶ Pokud je slovesným časem predikátu v hlavní větě *prézens* nebo *futur*, slovesný čas predikátu vedlejší věty by byl *týž*, i kdyby se tato osamostatnila a stala se větou hlavní. Ke změnám dochází, jakmile je predikát věty hlavní v jakémkoli slovesném čase, který vyjadřuje minulost. V tomto případě se slovesný čas predikátu věty vedlejší vztahuje k okamžiku *momento di riferimento*, tedy k ději hlavní věty. V úvahu přichází celkově tři schémata označovaná jako *relativní časy*: předčasnost – *anteriorità*, současnost – *contemporaneità*, následnost – *posteriorità*.¹⁷

- a) O předčasnosti hovoříme, předcházel-li děj věty vedlejší události věty hlavní. Na časové ose stojí jednotlivé momenty v pořadí *momento di riferimento*, *momento dell'avvenimento*, *momento dell'enunciazione*. Slovesným časem věty vedlejší je tak předminulý čas *trapassato prossimo*.

(11) *Disse che Luigi aveva lavorato troppo. = Řekl, že Luigi pracoval příliš.*¹⁸

- b) Jako současnost označujeme situaci, kdy děj ve větě hlavní i vedlejší probíhal současně. V takovém případě se *momento di riferimento* a *momento dell'avvenimento* odehrávají současně, následuje *momento dell'enunciazione*. Slovesným časem věty vedlejší pak musí být minulý čas *imperfetto*.

(12) *Disse che Luigi lavorava troppo. = Řekl, že Luigi pracoval příliš.*

- c) Následnost nastává, následoval-li děj ve větě vedlejší po události ve větě hlavní; hovoříme tedy o budoucnosti v minulosti, italsky *futuro nel passato*. Jednotlivé momenty stojí v pořadí *momento dell'avvenimento*, *del riferimento*, *dell'enunciazione*. Používá se minulý kondicionál.¹⁹

(13) *Disse che Luigi avrebbe lavorato troppo. = Řekl, že Luigi bude pracovat příliš.*

K časovému posunu ve vedlejší větě ovšem nedochází, pokud děj popisovaný ve vedlejší větě nastává v současnosti nebo budoucnosti vůči momentu promluvy.²⁰

(14) *Ha detto che domani Luigi lavorerà troppo. = Řekl, že Luigi bude zítra pracovat příliš.*

Stejná pravidla jsou v italštině uplatňována i v momentě, kdy je slovesným způsobem predikátu vedlejší věty konjunktiv. V případě předčasnosti se ve vedlejší větě používá konjunktivu předminulého, italsky *congiuntivo trapassato*, v případě současnosti konjunktivu imperfekta, italsky *congiuntivo imperfetto*. Pro následnost zde zvláštní tvar neexistuje; ve vedlejší větě se použije buď minulý kondicionál anebo konjunktivní tvar vyjadřující současnost, tedy konjunktiv imperfekta.²¹

¹⁶ Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione II.*, cit. d., s. 17

¹⁷ Cimaglia, R.; *Concordanza dei tempi*. [online]. Treccani, 2010 [cit. 2024-10-10]. Dostupné z: [https://www.treccani.it/enciclopedia/concordanza-dei-tempi_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/concordanza-dei-tempi_(Enciclopedia-dell'Italiano)/)

¹⁸ Hamplová, cit. d., s. 211; také příklady 2 – 5

¹⁹ Sgroi, cit. d.

²⁰ Salvi, G. – Vanelli L., *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino, 2004

²¹ Serianni, cit. d., s. 472

(15) *Avevo paura che Luigi avrebbe lavorato / lavorasse poco.*

Měl jsem strach, že Luigi bude málo pracovat.

Pravidlo časové souslednosti je v případě, že je predikát hlavní věty vyžaduje konjunktiv, aplikováno vždy, tedy i tehdy, pokud *momento di riferimento* nastává až po *momento dell'enunciazione*.²²

(16) *Immaginavo che saresti venuto / venissi a trovarmi domenica prossima.*

Představoval jsem si, že mě navštívíš příští neděli.

²² Salvi – Vanelli, cit. d., s. 264; také příklad 6

2. Německý konjunktiv plusquamperfekta

Německá gramatika disponuje celkem třemi slovesnými způsoby: indikativem, imperativem a konjunktivem. Poslední jmenovaný způsob signalizuje speciální postojové komunikativní funkce a je dále členěn na konjunktiv I a konjunktiv II. Konjunktiv I zahrnuje synteticky tvořený konjunktiv přítomnosti a analytické tvary konjunktivu perfekta a budoucích časů *Futur I* a *Futur II*. Tyto tvary mají specifické využití; jsou používány zejména v nepřímé řeči, ve větách přacích, případně v ustálených slovních spojeních. Konjunktiv II zahrnuje tvary konjunktivu préterita a plusquamperfekta, které jsou do značné míry odpovídajícím protějškem kondicionálu přítomného a minulého v italštině i češtině. Konjunktiv plusquamperfekta tak bude hlavním tématem této kapitoly. Bude opět detailně popsána jeho konstrukce a používání. Gramatické jevy, které vykazují podobnost s těmi italskými a již byly diskutovány v předchozí kapitole, budou ovšem komentovány již o něco stručněji.²³

Termín kondicionál německé gramatika zná, jeho význam je nicméně ve srovnání s českým a italským kondicionálem užší – obvykle se jím označuje konstrukce zvaná *würde-Form*, s jejíž pomocí se nahrazují synteticky vytvářené tvary konjunktivu.

2.1. Konstrukce konjunktivu plusquamperfekta

S konstrukcí německého konjunktivu plusquamperfekta souvisí poměrně velké množství dalších gramatických jevů: minulé časy perfekt a préteritum, předminulý čas plusquamperfekt a konjunktiv préterita. Podobně jako v předchozí kapitole budou nejprve všechny jevy popsány jednotlivě.

Nejprve bude pozornost věnována německému perfektu. V předchozí kapitole jsme již konstatovali, že jde o slovesný čas typově podobný italskému času *passato prossimo*. Tradičně se používá pro děje ukončené v přítomnosti, v moderní němčině je ovšem v mluveném projevu celkově upřednostňován bez ohledu na aspekt. Je tvořen analyticky a sestává z pomocného slovesa a minulého participia označovaného v němčině jako *Partizip II*. Auxiliár v tomto případě reprezentují slovesa *haben – mít* a *sein – být*; jde tedy o tatáž slovesa jako v italštině.²⁴

(1) *Janina hat gelacht.* = *Janina se smála.*

Minulý čas préteritum označuje především děj bez vztahu k současnosti; používá se tak často při vyprávění. Jde o čas tvořený synteticky pomocí vložení *-t-* mezi slovesný kmen a koncovku slovesa s výjimkou třetí osoby singuláru, která k indikativnímu tvaru připojuje koncovku *-e*, čímž se stává homonymní s první osobou singuláru.²⁵

(2) *Du lachtest.* = *Smál jsi se.*

²³ Eisenberg, P., *Grundriß der deutschen Grammatik Band 2: Der Satz*. Stuttgart / Weimar: Metzler, 2006, s. 114

²⁴ *Duden, Band 4: Die Grammatik*, 8. Auflage, Mannheim / Leipzig / Wien / Zürich: Dudenverlag, 2022, s. 215; také příklad 1

²⁵ Engel, U., *Deutsche Grammatik* (Neubearbeitung). München: Iudicium, 2004, s. 215; také příklad 2

Předminulý čas plusquamperfektum označuje děj definitivně ukončený a používá se především ve vztahu k ostatním časům. Je to analyticky tvořený čas sestávající z týchž komponent jako perfektum, ovšem jeho pomocné sloveso je ve tvaru préterita.²⁶

(3) *Sie war nach langem Nachdenken eingeschlafen.* = *Po dlouhém přemýšlení usnula.*

Již bylo zmíněno, že konjunktiv préterita odpovídá italskému přítomnému kondicionálu. Jeho tvar vzniká z indikativu préterita příslušného slovesa; u některých silných sloves včetně auxiliárů dochází k umlautu u kmenového vokálu.²⁷

(4) *In diesem Fall müsste auch ein falsches Datum angezeigt werden.*

*V tomto případě by se také muselo zobrazit nesprávné datum.*²⁸

Konjunktiv plusquamperfekta samotný sestává ze tvaru auxiliáru v konjunktivu préterita a minulého příčestí *Partizip II*.

(5) *Wenn ich doch (nur) nichts gesagt hätte!* = *Kdybych byl jen nic neříkal!*²⁹

Všechny regulérní konjunktivní tvary, které jsou tvořeny v zásadě synteticky, mohou být ovšem v němčině nahrazeny již zmíněnou opisnou formou *würde-Form*. Ta je vytvářena pomocí auxiliáru *werden – stát se* v konjunktivu préterita. Bývá velmi často používána jako náhrada konjunktivu prézentu, préterita a futura, jejichž tvary nezřídka splývají s indikativem. V mluveném jazyce je pak patrná tendence preferovat *würde-Form* před regulérními konjunktivními tvary. V případě konjunktivu plusquamperfekta je však situace odlišná; regulérní tvary jsou zde až na výjimky jednoznačné a s indikativem nesplývají, proto není opisná forma potřebná a její použití je neobvyklé. Je vytvářena pomocí slovesa *werden – stát se* a infinitivu II, tedy plnovýznamového slovesa ve spojení s pomocným slovesem *haben – mít* nebo *sein – být*, což její konstrukci činí navíc poměrně složitou.³⁰

(6) *An deiner Stelle hätte ich ihn gefragt* → *An deiner Stelle würde ich ihn gefragt haben.*

Na tvém místě bych se ho (byl) zeptal.

2.2. Užití konjunktivu plusquamperfekta

Německý konjunktiv plusquamperfekta má podobně jako italský minulý kondicionál více funkcí. Stejně jako jeho italský protějšek je používán pro vyjádření nereálných dějů, a je tak také v němčině nedílnou součástí podmínkových souvětí, výčitek a přacíh vět. V nepřímé řeči slouží jako náhrada konjunktivu I. Nepoužívá se naopak pro děje následné v minulosti – pravidlo časové souslednosti italského typu v němčině neexistuje.

²⁶ Engel, cit. d., s. 236; také příklad 3

²⁷ Helbig, G. – Buscha, J., *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Berlin / München / Wien: Langenscheidt, 2001, s. 170

²⁸ Benko, V.: *Araneum Germanicum Maius, verze 15.02*. [online] Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2015. Dostupný z: <http://www.korpus.cz>

²⁹ Štícha, F., *Česko-německá srovnávací gramatika*. Praha: Academia, 2015, s. 76

³⁰ Helbig – Buscha, cit. d., s. 172; také příklad 6

2.2.1. Podmínková souvětí

Německé názvosloví označuje podmínková souvětí jako *Bedingungssatzgefügen*. Z logického hlediska jde ve srovnání s itaštinou o tentýž jev, tedy o souvětí sestávající ze dvou vět: závislá věta vedlejší – *Konditionalsatz* nebo *Bedingungssatz*, která udává podmínku – *Bedingung*, a řídicí věta hlavní, která popisuje eventuální děj. Stejně jako v itaštině existují tři typy podmínkových vět: *Potenzieller Konditionalsatz* – podmínková věta potenciální, *Hypothetischer* – hypotetická, *Irrealer* – nereálná. Oba predikáty jsou ovšem zpravidla téhož slovesného způsobu i času.³¹

- a) *Potenzieller Konditionalsatz* informuje o tom, že podmínka je uskutečnitelná. Predikát je v přítentu nebo v budoucím čase *Futur I*.

(1) *Wenn ich Zeit habe, besuche ich meine Schwester.*

Když mám čas, navštívuji svou sestru.

Vzhledem k tomu, že německá spojka *wenn* může podobně jako české *když* zastávat jak podmínkovou tak časovou funkci, mohou být německé podmínkové věty potenciální uvozené touto spojkou interpretovány i jako věty časové. Oproti tomu itaština přísně rozlišuje podmínkovou spojku *se* a časovou spojku *quando*.

- b) *Hypothetischer Konditionalsatz* se vždy tvoří pomocí konjunktivu préterita, případně kondicionálem.

(2) *Wenn Sie Lust hätten, könnten wir nach dem Mittagessen einen Spaziergang machen.*

Kdybyste měli chuť, mohli bychom po obědě jít na procházku.

- c) *Irrealer Konditionalsatz* se odkazuje na minulost. Predikáty souvětí jsou v konjunktivu plusquamperfekta.

(3) *Wenn ich Zeit gehabt hätte, hätte ich meine Schwester besucht.*

Kdybych (býval) měl čas, navštívil bych svou sestru.

Spojka *wenn* je zdaleka nejčastější spojkou německých podmínkových souvětí, což je dáno mimo jiné tím, že je významově i stylově zcela neutrální. Do češtiny je tedy přeložitelná mnoha způsoby, vždy ovšem záleží na kontextu. Jejimi alternativami jsou spojky *falls*, *sofern*, *soweit*, které lze do češtiny přeložit jako *pokud*.

2.2.2. Přací věty

Podobně jako v itaštině mají německé přací věty – *Wunschsätze*, případně *Optativsätze* formu izolované věty podmínkové. Pro přání vztahující se k přítomnosti, resp. budoucnosti je využíván konjunktiv préterita, kondicionál, případně také indikativ. Konjunktiv plusquamperfekta se používá pro přání vztahující se k minulosti. Věta je obvykle uvedena podmínkovou částicí *wenn*, pokud tomu tak není, stojí na první pozici sloveso ve finitním tvaru. Dále může být doplněna částice *nur* – *jen* nebo *doch* – *přece*.³² Pokud je součástí predikátu modální sloveso, není ve tvaru

³¹ Helbig – Buscha, cit. d., s. 181; také příklady 1 – 3

³² Helbig – Buscha, cit. d., s. 184

Partizip II, nýbrž v infinitivu, který je označován jako *Ersatzinfinitiv*. Ten je používán ve všech perfektních tvarech modálních sloves.³³

(4) *Wenn er nur damals hätte leben können! = Kdyby tak (byl) mohl tehdy žít!*³⁴

2.2.3. Výčitky

Podobně jako v italštině stojí významově poměrně blízko přací větám konstrukce výčitky, německy *Vorwurf*, sestávající z pomocného slovesa *haben*, modálních sloves *sollen*, *müssen*, *dürfen*, *können* a slovesa plnovýznamového. Uvádíme jeden příklad této větné konstrukce po boku standardní věty přací, v obou případech se opět setkáváme s *Ersatzinfinitivem*.³⁵

(5) *Das hättest du nicht sagen sollen / dürfen!*

Hättest du das doch nicht gesagt!

*To jsi neměl říkat!*³⁶

2.2.4. Nepřímá řeč

Nepřímá řeč, německy *indirekte Rede*, je způsob reprodukce řeči existující v italštině, němčině i češtině. V němčině může dojít při převádění přímé řeči na nepřímou kromě změny kategorie osoby ke změně slovesného způsobu z indikativu na konjunktiv. Konkrétně jsou používány tvary konjunktivu I: konjunktiv přítomnosti pro přítomnost, konjunktiv perfekta pro minulost a konjunktiv *Futur I*, případně také *Futur II* pro budoucnost. Konjunktiv přítomnosti se tvoří koncovkami *-e*, *-est*, *-e* pro singulár a *-en*, *-et*, *-en* pro plurál. U ostatních analytických tvarů je nositelem těchto koncovek auxiliár *haben*, auxiliár *sein* tvoří konjunktiv přítomnosti nepravidelně; tvary odpovídající singuláru jsou *sei*, *seiest*, *sei*; plurálu *seien*, *seiet*, *seien*. Nezřídka dochází k homonymii s indikativem, protože bývá konjunktiv I nahrazován konjunktivem préterita nebo plusquamperfekta.³⁷

(6) *Ich habe ihm gesagt, ich habe → hätte wenig zeit.*

Řekl jsem mu, že mám málo času.

(7) *Ich habe ihm gesagt, ich habe → hätte Grippe gehabt.*

Řekl jsem mu, že jsem měl chřipku.

U slabých sloves dochází ovšem k homonymii mezi tvarem konjunktivu II a indikativem préterita. V takovém případě je použit opisný slovesný tvar *würde-Form*.³⁸

(8) *Die Kinder dachten, sie spüren → spürten → würden einen kalten Hauch spüren.*

Děti si myslely, že cítí studený dech.

³³ Duden, cit. d., s. 394

³⁴ Benko, cit. d.

³⁵ Šemelík, M.; Komunikační funkce věty a modalita v Česko-německé srovnávací gramatice Františka Štíchy. *Časopis pro moderní filologii* 99, 2017, č. 1, s. 118

³⁶ Štícha, *Česko-německá srovnávací gramatika*, cit. d., s. 100

³⁷ Engel, cit. d., s. 217

³⁸ Duden, cit. d., s. 250; také příklad 3

Je rozlišována nepřímá řeč závislá a nezávislá. Závislá nepřímá řeč je obvykle vedlejší větou předmětnou, která závisí na řídící větě, jejíž predikát je sloveso mluvení – v takovém případě hovoříme o *Redewiedergabe*, sloveso kognitivní (*denken – myslet*) nebo emocionální (*hoffen – doufat*) – *Gedankenwiedergabe*; tomuto odpovídají příklady 6 – 8. Nezávislá přímá řeč označovaná jako *berichtete Rede* představuje samostatně stojící věty, jejichž řídící věty se slovesem mluvení, případně slovesem kognitivním či emocionálním jsou buď redukovány na jedinou úvodní větu, nebo jsou zcela implicitní. Tuto kategorii lze do značné míry přirovnat k italskému cizímu mínění.

(9) ... *die Beamten wären herumgelaufen und hätten gefragt, wem der Ofen gehöre.*

... *úředníci se potloukali okolo a ptali se, komu patří ta pec.*³⁹

Použití konjunktivu není v nepřímé řeči závazné a jeho případná náhrada indikativem závisí na různých faktorech. Závazně je používán pouze v případě, že vedlejší věta je připojena asyndeticky a v případě nezávislé přímé řeči. Obecně lze konstatovat, že v mluveném jazyce je upřednostňován indikativ, v psaných textech, zejména v publicistice, existuje opačná tendence.⁴⁰

³⁹ Štícha, *Česko-německá srovnávací gramatika*, cit. d., s. 105

⁴⁰ Duden, cit. d., s. 242

3. Český minulý kondicionál

V češtině je kondicionál slovesným způsobem vedle indikativu a imperativu. V českém názvosloví pro něj existuje současně označení *podmiňovací způsob*. Stejně jako v italštině disponuje dvěma formami: přítomnou a minulou.⁴¹ Forma minulá bude hlavním tématem třetí kapitoly. Opět platí, že gramatické jevy, jejichž italské nebo německé protějšky byly již probrány v předchozích kapitolách, budou komentovány méně podrobně.

3.1. Konstrukce minulého kondicionálu

V případě českého jazyka je vhodné nejprve popsat konstrukci přítomného kondicionálu označovaného sporadicky také jako *subjunktiv*.⁴² Ten se v češtině tvoří analytickým způsobem, standardně jsou zapotřebí dvě komponenty. Ty označujeme v české lingvistice souhrnně jako *kondicionálový komplex*, případně *kondicionálová konstrukce*. Na prvním místě stojí obvykle *-l-ové participium* v klasických českých mluvnicích označované jako přičestí minulé, které se objevuje také v *préteritovém komplexu* českého préterita. K vyjádření gramatických kategorií slouží druhá komponenta *kondicionálového komplexu*, totiž speciální tvar slovesa *být*, který bývá označován jako *kondicionálový auxiliár*. Každý z jeho tvarů se skládá ze kmene *by-* a sufixu, který ovšem může být nulový. Homonymní tvary třetí osoby pro singulár a plurál jsou dále odlišeny koncovkou *-l-ového participia*.⁴³

Jisté odchylky vykazuje tvar pro 1. osobu plurálu *bychom*, který je v mluvené češtině nahrazován tvarem *bysme*, a to konkrétně dokonce v 90 % případů; v psané češtině je ovšem poměr přibližně opačný. V každém případě je tento tvar hodnocen jako gramaticky nesprávný a zůstává tak záležitostí obecné češtiny.⁴⁴

(1) *Že bychom zašli do salonku.*

(2) **Že bysme zašli do salonku.*

Zvláštní vlastností *kondicionálového auxiliáru by-* je klitizace *ka* a *kdy*. Vznikají tak podřadící spojky, u nichž existuje kongruence v rodě a v čísle se subjektem.⁴⁵

(3) *Řekl, abych přišel.*⁴⁶

(4) *Mrzelo by mě, kdybych na to doplatil.*

Minulý kondicionál se od toho přítomného se v českém jazyce odlišuje tím, že jsou do *kondicionálového komplexu* připojeny další komponenty. Možností má mluvčí několik; nejčastěji je *kondicionálový komplex* přítomného kondicionálu předcházen *-l-ovým participimem* slovesa *být*. Alternativou je použití *-l-ového participia* slovesa *bývat*, a to dvojím způsobem: buď je toto použito

⁴¹ Grepl, M. – Karlík, P., *Skladba češtiny*, Olomouc: Votobia, 1998, s. 418

⁴² Karlík, P., *KONDICIONÁL*. [online]. CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny, 2017 [cit. 2024-10-10]; Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/KONDICIONÁL>

⁴³ *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, 2012., s. 314

⁴⁴ Cvrček a kol., *Mluvnice současné češtiny I*. Praha: Karolinum, 2010, s. 242; také příklad 1 a 2

⁴⁵ *Mluvnice češtiny II*. Praha: Academia, 1986., s. 424

⁴⁶ Karlík, *KONDICIONÁL*, cit. d.; také příklad 4

namísto *-l-ového participia* slovesa *být*, nebo jsou participia těchto dvou sloves použita současně.⁴⁷ Získáme tak následující tvary:

(5) *Byl bych četl.*⁴⁸

(6) *Byl bych býval četl.*

(7) *Býval bych četl.*

Sufix *-va-*, který odlišuje sloveso *bývat* od slovesa *být*, může nést význam vzdálenější minulosti, často je ovšem sémanticky prázdný a má čistě stylistickou funkci; mluvčí s jeho pomocí dosáhne o něco formálnějšího vyznění daného sdělení. Existuje ovšem situace, kdy je správné použití pouze participia slovesa *býval*, aniž by tím bylo dosahováno jistých stylistických kvalit; konkrétně se jedná o vyjádření slovesa *být* v minulém kondicionálu typicky ve roli kopulativního slovesa. Pakliže by v tomto případě nebylo použito *-l-ové participium* slovesa *býval*, obsahoval by *kondicionálový komplex* dva totožné tvary slovesa *být*, což není ze stylistického hlediska žádoucí.⁴⁹

(8) *Byl bych býval spokojený.*

(9) **Byl bych byl spokojený.*

Ve druhé osobě singuláru je po zvrtném *se* a *si* závazné použití pouhého *-s*.⁵⁰

(10) *Byl by ses zmýlil.*

(11) *Byl by sis (býval) vzal.*

3.2. Užití minulého kondicionálu

Co do využití minulého kondicionálu je situace v českém jazyce do značné míry specifická. Zatímco v německém a italském jazyce jde o gramatický jev, který je aktivně používán, v češtině jde o jev do značné míry ustupující do pozadí. „Z celkového počtu všech kondicionálů zaujímá podmiňovací způsob minulý necelá 2 %.“⁵¹ Je-li například ze smyslu věty zřejmé, že děj je nevratný, typicky zejména v mluvené češtině bývá minulý kondicionál nahrazován kondicionálem přítomným nebo prostým indikativem.⁵² Stále jde nicméně o jev živý, který zůstává v povědomí rodilých mluvčích. Shodně s jazyky z předchozích kapitol nachází v češtině uplatnění v podmínkových souvětích a přacích větách.

3.2.1. Podmínková souvětí

Existuje více způsobů členění českých podmínkových vět, které se řídí podle různých logických kritérií. My jsme zvolili takové, které je v podstatě shodné s tím italským a německým, rozlišujeme tak tři typy souvětí. Dvě komponenty podmínkového souvětí, *protasis* a *apodosis*, můžeme

⁴⁷ *Mluvnice češtiny II.*, cit. d., s. 425

⁴⁸ Karlík, *KONDITIONÁL*, cit. d.; také příklady 6 a 7

⁴⁹ Tamtéž.; také příklady 8 a 9

⁵⁰ *Mluvnice češtiny II.*, cit. d., s. 425; také příklady 10 a 11

⁵¹ Cvrček a kol., cit. d., s. 242

⁵² Štícha a kol., *Akademická gramatika spisovné češtiny*, cit. d., s. 435

v českém názvosloví označit termíny *předvěti* a *závěti*. Predikáty obou komponent bývají podobně jako v němčině stejného slovesného způsobu i času.

- a) *Podmínkové souvětí reálné* v češtině má tytéž gramatické vlastnosti jako jeho italský nebo německý protějšek; slovesný způsob obou predikátů je indikativ, slovesný čas může být přezens i futurum.

(1) *Jestliže se podíváš z okna, uvidíš velkou zahradu.*⁵³

- b) *Podmínkové souvětí možné* má oba predikáty ve tvaru přítomného kondicionálu, který ve vedlejší větě často klitizuje ke spojce *kdy*.

(2) *Kdybych měl k dispozici rýč, taky bych to uměl zryt.*

- c) *Podmínkové souvětí nereálné* je tradičně tvořeno minulým kondicionálem, nicméně pokud je ze smyslu věty patrné, že děj je nevratný, a podmínka tedy nesplnitelná, je v dnešní době je zcela korektní a zároveň převažující použití kondicionálu přítomného. V důsledku toho druhý a třetí typ podmínkového souvětí do značné míry splývají.⁵⁴

(3) *Kdybys tam nešel, přátelé by se na tebe zlobili.*

(4) *Kdybys tam byl nešel, přátelé by se (byli) na tebe zlobili.*

K nejběžnějším spojkám, které jsou v českých podmínkových větách nezbytné pro uvození vedlejší věty, patří *když*, *jestli*, *jestliže*, *pakliže*, *pokud*, *kdyby* a spojkový výraz *-li*. Mezi spojkami vzájemně existují drobné významové a stylové rozdíly, nelze je ovšem přiřadit ke třem jmenovaným typům souvětí.⁵⁵

3.2.2. Přací věty

Shodně s přacími větami v předchozích kapitolách jsou české přací věty de facto neúplnými podmínkovými větami. Odlišně od italštiny i němčiny je v dnešní češtině možné použití kondicionálu přítomného pro přání reálná vztahující k budoucnosti i pro přání nereálná vztahující se k minulosti; kondicionál minulý je pro vyjádření ireálného přání možný, ovšem nikoli nutný. Mezi nejobvyklejší částice, které bývají součástí českých přacích vět, patří *kéž*, *kdyby* (často doplněná o *jen* nebo *tak*), *jen aby*, *jen tak*.⁵⁶

(5) *Kdybych byl (býval) tehdy poslechl.*

⁵³ Karlík, P., *PŘÍSLOVEČNÉ URČENÍ PODMÍNKY* [online]. CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny, 2017 [cit. 2024-10-10]. Dostupné z:

<https://www.czechency.org/slovník/P%C5%98%C3%8DSLOVE%C4%8CN%C3%89%20UR%C4%8CEN%C3%8D%20PODM%C3%8DNKY>; také příklad 2

⁵⁴ Panevová, J. a kol., *Mluvnice současné češtiny 2 (Syntax češtiny na základě anotovaného korpusu)*. Praha: Karolinum, 2014, s. 65; také příklady 3 a 4

⁵⁵ Cvrček, a kol., cit. d., s. 347

⁵⁶ Štícha, *Česko-německá srovnávací gramatika*, cit. d., s. 73; také příklad 1

Analytická část

4. Představení použitých korpusů

Jádrem této bakalářské práce je práce s jazykovým korpusem, který bychom na začátku analytické práce rádi krátce představili. „Jazykový korpus je rozsáhlý soubor autentických textů (psaných nebo mluvených) převedený do elektronické podoby v jednotném formátu tak, aby v něm bylo možné jednoduše vyhledávat jazykové jevy, zejména slova a slovní spojení (kolokace).“⁵⁷ Konkrétně pro náš výzkum jsme se rozhodli použít paralelní korpus *InterCorp*, který je vícejazyčný a umožňuje srovnání originálního textu s překladem, přičemž jedním z těchto jazyků je vždy čeština, ta je tedy takzvaným pivotem. Pro jeho bližší představení můžeme použít citaci uvedenou přímo na jeho webových stránkách.

„Projekt Český národní korpus byl založen v roce 1994, aby vytvářel a zpřístupňoval rozsáhlá jazyková data pro výuku a výzkum ve formě elektronických korpusů. V současné době zajišťuje přístup k více než třem miliardám slov uspořádaných v korpusech synchronních i diachronních, mluvených i psaných, paralelních i jednojazyčných.“⁵⁸

V rámci paralelního korpusu je nutné vybrat ještě z několika konkrétních korpusů, my jsme se rozhodli zvolit *InterCorp verze 16*, která vznikla roku 2023 a disponuje 5 289 miliony slov v 62 jazycích. Kromě jádra, které představuje převážně beletristické, ručně zarovnané texty, obsahuje korpus šest takzvaných kolekcí, tedy textů zpracovaných automaticky: *Project Syndicate* a *VoxEurope* (publicistické texty), *Acquis Communautaire* (právní texty z Evropské unie), *Europarl* (zápisy jednání Evropské Unie), *OpenSubtitles* (filmové titulky) a překlady Bible.⁵⁹ Pro nás byla relevantní italská a německá část korpusu, jež obsahují 225 793 000, respektive 181 219 000 slov.

5. Postup práce

Samotný výzkum byl rozdělen na analýzu italského minulého kondicionálu a analýzu německého konjunktivu plusquamperfekta. Obě analýzy měly cíl především určení frekvenci jednotlivých funkcí daného gramatického jevu a vyhodnocení jeho překladů do češtiny.

Abychom dosáhli komplexnějšího srovnání, byl průzkum v každé ze dvou analýz realizován separátně v textech tří funkčních stylů: uměleckého, publicistického a administrativního. Vycházeli jsme přitom z nabídky korpusu *InterCorp*, která umožňuje vyhledávání omezit na následující typy textů: *children's lit., discussions – transcripts, drama, fiction, journalism – commentaries, journalism – news, legal texts, nonfiction, other*. Pro každý funkční styl byl vytvořen příslušný subkorpus; v případě uměleckého stylu bylo vyhledávání omezeno na texty označené *fiction*, v případě publicistického stylu na texty označené jako *journalism – commentaries* a *journalism – news* a v případě administrativního stylu byly použity právní texty *legal texts*. V rámci

⁵⁷ Cvrček, V. a Richterová, O. [online]. Příručka ČNK; [cit.2024-10-10].

Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php?id=start&rev=1458158017>

⁵⁸ Cvrček, V. a Richterová, O. [online]. Příručka ČNK; [cit.2024-10-10].

Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/start>

⁵⁹ Cvrček, V. a Richterová, O. (eds). [online]. Příručka ČNK; [cit.2024-10-10].

Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:intercorp:verze16>

uměleckého stylu byl vždy nastaven parametr originálních textů, čímž jsme vyloučili překlady. Do výzkumu v ostatních funkčních stylech jsme byli nuceni zahrnout rovněž překlady, jejichž zdrojový jazyk není známý, neboť v originálních textech publicistického a administrativního stylu dostupných v korpusu *Intercorp* se námi zkoumaný gramatický jev vůbec nevyskytoval.

Ve všech případech jsme získávali příliš mnoho výsledků, proto jsme se rozhodli vždy ze všech vyhledaných vět s minulým kondicionálem, resp. konjunktivem plusquamperfekta vytvořit náhodný vzorek o 100 konkordancích. Takto jsme získali celkově 300 konkordancí pro italskou i německou část. Takové množství již umožňovalo také v našich podmínkách analýzu všech konkordancí a zároveň bylo stále uspokojivé pro vytvoření kvalitního výzkumu. Jednotlivé konkordance byly dále hodnoceny z hlediska funkce a překladu do češtiny. Nevyhovující výsledky byly ručně odfiltrovány.

Ve všech kapitolách analytické práce jsou získaná data zanesena do grafu, dále komentována a doplněna příklady, které byly vždy čerpány z korpusu *InterCorp v16 - Italian*, resp. *German*. Pokud to bylo možné, byly upřednostňovány příklady z originálních textů.

6. Analýza italských konkordancí s minulým kondicionálem

Data k minulému kondicionálu v italském jazyce jsme získali z korpusu *InterCorp v16 - Italian*. K vyhledávání byl použit tzv. pokročilý dotaz, s jehož pomocí byly vyhledány predikáty složené ze slovesa ve tvaru přítomného kondicionálu a minulého participia.

```
[tag="VER:cond"][tag="VER:pper"]
```

6.1. Odfiltrování nevyhovujících konkordancí

K ručnímu odfiltrování jsme přistoupili u takových výsledků, které nebyly požadovaným minulým kondicionálem, přestože danému zadání odpovídaly. Obvykle se jednalo o různé pasivní formy kondicionálu přítomného. Nejpočetnější skupinou byl predikát tvořený pomocí pomocného slovesa *andare – jít*, které v italské pasivní konstrukci získává modální platnost slovesa *dovere – muset*, a lze jej tedy interpretovat stejně jako *deve essere – má být*. Celkově se predikát tohoto typu vyskytoval v 16 případech, a to výhradně v textech administrativního stylu.

(1) *Tale limite andrebbe soppresso dal momento che la produzione di oleaginose non beneficia più di alcuna sovvenzione.*

EU by měla toto omezení odstranit, protože pro pěstování olejin už se neposkytuje podpora.

Druhou skupinu predikátů, již bylo třeba ručně odfiltrovat, představovala pasivní forma tranzitivních sloves tvořená pomocným slovesem *essere – být* a minulým příčestím. V textech administrativního stylu se nacházela tato forma šestkrát, v textech publicistického stylu osmkrát. Pakliže bychom chtěli z těchto forem vytvořit minulý kondicionál, bylo by nutné připojit třetí komponentu v podobě minulého příčestí slovesa *essere – být*, tedy *stato / stata*.

(2) *Perché Bruxelles sarebbe condannata a rimanere per sempre „un’idra burocratica“?*

Proč musí Brusel být jednou provždy jen „byrokratickým molochem“?

Dvěma exempláři byla reprezentována aktivní forma verbonominálního predikátu sestávající ze slovesa *essere* – *být* a adjektiva, které bylo ovšem při vyhledávání chybně vyhodnoceno jako příčestí minulé. Oba tyto exempláře se nacházely v textech publicistického stylu.

(3) *Le decisioni degli investitori sarebbero diverse solo a causa delle differenze della loro situazione personale.*

Rozhodování investorů by se odchylovalo jen vlivem odlišností v jejich osobních poměrech.

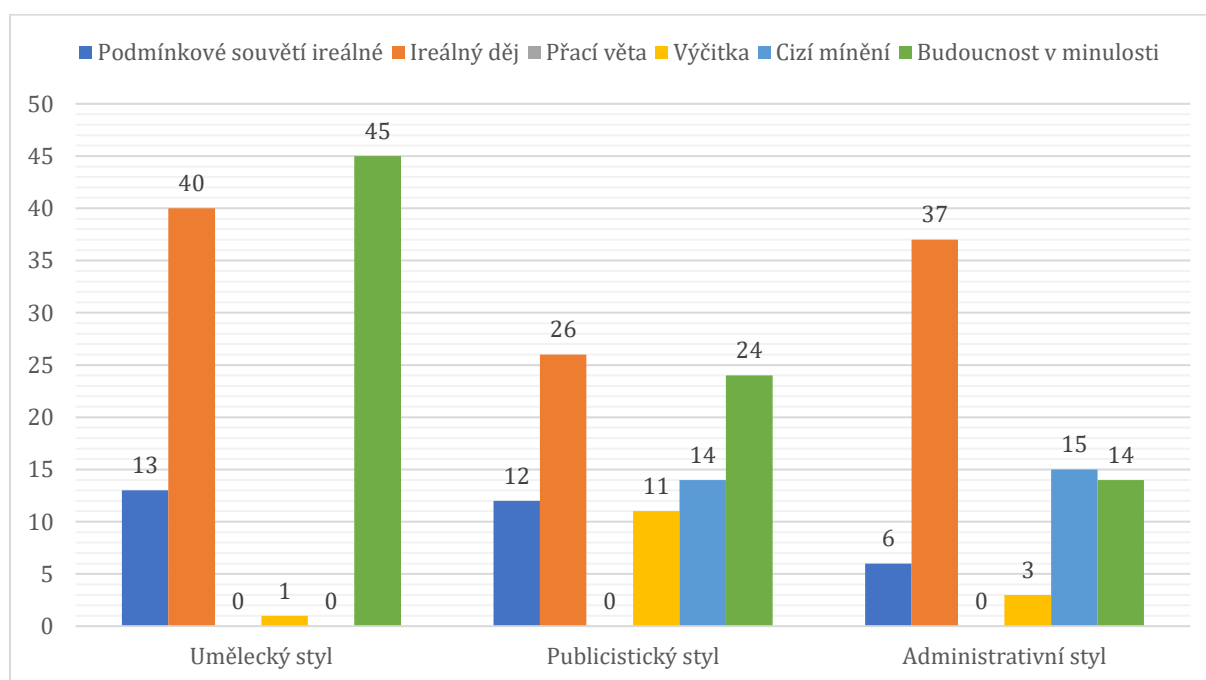
Poslední skupinou byly predikáty pasivní formy složené z pomocného slovesa *venire* – *přijít* a minulého příčestí; v textech uměleckého stylu se nacházel jeden exemplář, v textech publicistického i administrativního stylu po třech.

(4) *Come dovesse attraversare un ponte, che poi verrebbe vietato al passaggio.*

Jako kdyby měl přejít přes most, po kterém se pak nebude smět chodit.

Uvědomujeme si, že tvarům sestávajícím z pomocných sloves *andare* a *venire* bylo možné se vyhnout úpravou dotazu, rozhodli jsme se je nicméně ponechat součástí práce.

6.2. Výsledky analýzy

Graf 1: Funkce italského minulého kondicionálu

V souladu s teoretickou částí této práce jsme rozlišovali při analýze minulého kondicionálu v italštině následující funkce: podmínkové souvětí, přací věta, výčitka, budoucnost v minulosti v rámci pravidel časové souslednosti a cizí mínění. Ukázalo se ovšem, že minulý kondicionál velmi často figuruje ve větách, které ačkoli mají charakter hlavní věty podmínkového souvětí, nejsou již o vedlejší větu podmínkovou doplněny. Proto jsme se rozhodli dále tuto kategorii rozdělit na podmínková souvětí obsahující *protasis* i *apodosis* a věty, jejichž *protasis* je pouze implicitní. První případ bude dále označován jako *podmínkové souvětí*, druhý jako *ireálný děj*. Dále je vhodné podotknout, že za výčitky jsme považovali pouze takové věty, jež se v době vyřčení vztahovaly

k minulosti a které měly význam explicitní kritiky. Věty, ve kterých mluvčí apeloval na konání posluchače v budoucnosti nebo ve kterých se jednalo spíše o prosté konstatování, byly klasifikovány jako ireálný děj; samotná forma predikátu tak nebyla jediným kritériem. Pokud byla možná dvojí interpretace, byla věta zařazena vždy pouze do jedné z funkčních kategorií.

V textech uměleckého stylu bylo nutné odfiltrovat jediný výsledek vyhledávání, který nebyl minulým kondicionálem, pracovali jsme tedy s 99 konkordancemi. Nejfrekventovanější funkcí zkoumaného gramatického jevu byla budoucnost v minulosti, která se vyskytovala ve 45 případech; je ilustrována příkladem 1. Výrazně početně zastoupen byl také ireálný děj ilustrovaný příkladem 2, konkrétně se jednalo o 40 případů. Příklad 3 představuje podmínkové souvětí, které bylo přítomno ve 13 výsledcích. Zastoupení ostatních funkcí bylo v uměleckých textech zcela zanedbatelné: jedna výčitka (příklad jedna v kapitole 8.1.), žádné cizí mínění, žádná práci věta. Práci věta dále nebyla přítomna ani v dalších typech zkoumaných textů.

(1) *Già mentre tornavo a casa, mi concentrai su quale bugia avrei dovuto raccontare a mia madre per giustificare il mio viaggio a Milano.*

Už po cestě domů jsem vymýšlela, co matce namluvím, aby mě do Milána pustila.

(2) *Avrei preferito Jelly Morton, ma per Rosemary era una lagna, era impossibile ballare Jelly Morton.*

Dal bych přednost Jellymu Mortonovi, ale pro Rosemary to byl cajdák, na Jellyho Mortona se nedalo tančit.

(3) *Io se fossi stato il cavallo mi sarei offeso.*

Já bejt tím koněm, tak bych se urazil.

V textech publicistického stylu jsme odfiltrovali celkem 13 nevyhovujících výsledků a analyzováno tak bylo 87 konkordancí. Funkce minulého kondicionálu zde byla rozložena mezi jednotlivé kategorie podstatně rovnoměrněji. Dvě nejpočetnější kategorie z uměleckých textů byly ve srovnání s uměleckými texty výrazně oslabeny, přestože i tak zůstaly těmi nejvíce zastoupenými: ireálný děj se vyskytoval 26krát, budoucnost v minulosti 24krát. Nebylo překvapením, že se v publicistických textech vyskytoval relativně často *condizionale di dissociazione*, tedy kondicionál pro vyjádření cizího mínění, a to konkrétně 14krát. Podmínkových vět ireálných bylo zjištěno 12, výčitek 11. Všechny funkce jsou ilustrovány příklady 4 – 8 v odpovídajícím pořadí.

(4) *„Tuttavia la reazione sociale ci sarebbe stata in ogni caso,“ sottolinea Adevărul.*

„V každém případě by došlo k sociálnímu propadu,“ soudí Adevărul.

(5) *Avevo previsto a lungo che questa stagnazione avrebbe avuto alla fine delle conseguenze politiche.*

Přitom jsem už dlouho předpovídal, že tato stagnace bude mít nakonec politické následky.

(6) *Secondo l'Independent, il Liechtenstein avrebbe provocato la rabbia degli ebrei tedeschi, usando l'Olocausto come un pretesto per non introdurre regole più stringenti al sistema bancario.*

List *The Independent* přináší informaci, že Lichtenštejnsko popudilo německé Židy využitím holocaustu jako záminky pro odmítnutí zpřísnit své bankovní předpisy.

(7) *Ma che cosa avremmo sentito o letto se il governo non avesse fatto nulla?*

Co bychom si ale přečetli či vyslechli, kdyby hlava státu a jeho vláda bývali neudělali nic?

(8) *Tuttavia quest'ultimo avrebbe dovuto assicurarsi della conformità delle sue proposte con le leggi europee.*

Měl se ale ujistit o tom, že jsou v souladu s evropským právem.

V poslední zkoumané kategorii textů bylo odfiltrováno 25 ze 100 výsledků. Drtivě převažující funkcí byl v tomto případě ireálný děj přítomný ve 37 větách; tato disproporce je pravděpodobně dána specifickým charakterem těchto textů. Je ilustrován příkladem 9. Druhou funkcí co do frekvence bylo v administrativních textech cizí mínění reprezentováno 15 exempláři, viz příklad 10. Budoucnosti v minulosti odpovídalo 14 výsledků, tedy nejméně ze všech zkoumaných typů textu; ilustrována je příkladem 11. Podobně podmínkových souvětí bylo v této kategorii nejméně, konkrétně 6 (příklad 3 v kapitole 8.1.). Výčitka byla přítomna v 3 větách (příklad 10 v kapitole 8.1.).

(9) *Si è affermato che questo margine era troppo elevato e che un margine del 3 % sarebbe stato più appropriato.*

Tvrdilo se, že toto rozpětí bylo příliš vysoké a že rozpětí v hodnotě okolo 3 % by bylo přiměřenější.

(10) *La parte restante della riserva di capitale non sarebbe stata utilizzata a copertura di attività e non sarebbe stata riconosciuta come fondi propri di base*

Zbývající prostředky kapitálové rezervy nebyly využity a nebyly uznány jako základní kapitál k ručení.

(11) *Evidentemente la Commissione voleva vedere quale sarebbe stato l'andamento della situazione per il GN in seguito all' introduzione degli sgravi fiscali.*

Evropská komise zřejmě chtěla vědět, jak se situace v ZP bude v důsledku daňového zvýhodnění vyvíjet.

6.3. Shrnutí

Funkcí minulého kondicionálu v italštině je nejčastěji ireálný děj. Pokud sečteme relevantní výsledky vyhledávání ze všech typů textů, získáme 261 konkordancí; z toho 103 konkordancí odpovídalo ireálnému ději. Přitom rovněž platí, že tato funkce byla výrazně zastoupena ve všech typech textů. K ireálnému ději lze kromě toho připočítat podmínkové věty, v jejichž případě je funkce minulého kondicionálu prakticky totožná, odlišná je pouze forma.

Velmi často je funkcí minulého kondicionálu také budoucnost v minulosti, která byla celkově přítomna v 82 výsledcích. Na základě toho, že se zdaleka nejčastěji vyskytovala v uměleckých textech, můžeme konstatovat, že se velmi často vyskytuje v textech vyprávěcího charakteru; naopak v administrativních textech byla zastoupena nejméně.

Podstatně méně frekventovanou funkcí je cizí mínění, kterému odpovídalo celkově 29 konkordancí. Potvrdilo se kromě toho tvrzení, že jeho použití je omezeno na specifické komunikační situace, přítomno bylo prakticky pouze v publicistických a administrativních textech.

Z přítomných funkcí minulého kondicionálu byla nejméně zastoupena výčitka, která byla dále koncentrována zejména v publicistických textech. Přací věta nebyla přítomna v žádném ze zkoumaných typů textů.

Velmi překvapivé bylo, že jsme se setkali se značným množstvím konkordancí, v jejichž případě bylo funkcí minulého kondicionálu prokazatelně cizí mínění, přestože se jednalo o vedlejší věty – toto je v rozporu s tvrzením italských gramatik, a sice že *condizionale di dissociazione* se používá výhradně v hlavních větách. Ve většině případů by bylo na místě použití konjunktivu. Toto může být způsobeno tím, že jednalo o překlady do italštiny, v originálních textech jsme na tento jev nenarazili. Níže uvádíme jeden odpovídající příklad.

(12) *Il produttore esportatore indiano che ha collaborato all' inchiesta, inoltre, ha asserito che l'industria comunitaria sarebbe entrata tardivamente nel mercato dei CD-R...*

Indický spolupracující vyvážející výrobce také tvrdil, že výrobní odvětví Společenství vstoupilo na trh CD-R příliš pozdě...

7. Analýza německých konkordancí s konjunktivem plusquamperfekta

K vyhledávání německého konjunktivu plusquamperfekta byl použit korpus *InterCorp v16 - German*. I v tomto případě byl použit pokročilý dotaz.

`[tag="VFIN.*Aux.*Past.*Subj.*"] [tag="VPP.*Psp.*"]`

7.1. Odfiltrování nevyhovujících konkordancí

Podobně jako v případě analýzy italských konkordancí bylo třeba ručně odfiltrovat výsledky rešerše, které nebyly konjunktivem plusquamperfekta, i zde se jednalo o různé pasivní formy kondicionálu přítomného. Nejčastější byl predikát sestávající z pomocného slovesa *werden* – *stát se* ve tvaru konjunktivu préterita a minulého přičestí, tedy opisný tvar *würde-Form*. V textech uměleckého stylu se vyskytoval 6krát, v textech publicistického stylu 18krát, v administrativních textech 8krát.

(1) *Keiner würde entlassen und alle kämen dem Ideal von Keynes ein wenig näher.*

Všichni by pak zůstali zaměstnaní a vše by se o něco přiblížilo Keynesovu ideálu.

Druhou nejvíce zastoupenou formou, kterou bylo nutné ručně odfiltrovat, byl konjunktiv préterita stavového pasiva tranzitivních sloves složený z pomocného slovesa *sein* – *být* a minulého přičestí. Vyskytoval se 14krát v textech publicistického stylu a 8krát v uměleckých textech, z toho jednou v analytické formě *würden überwältigt sein*. Podobně jako u italských tvarů složených z pomocného slovesa *essere* – *být* a minulého přičestí by zde bylo možné vytvořit konjunktiv plusquamperfekta připojením minulého přičestí slovesa *sein* – *být*, tedy *gewesen*.

(2) *Die griechische Mittelschicht wäre ruiniert.*

Střední třída by oslabila.

Méně zastoupený byl predikát složený z pomocného slovesa *werden* – *stát se* ve tvaru konjunktivu préterita, minulého příčestí a slovesa *werden* v infinitivu, tedy konjunktiv prézentu dějového pasiva, německy *Vorgangspassiv*. V textech publicistického stylu byl zastoupen pěti, v textech uměleckého stylu zastoupen čtyřmi exempláři.

(3) *Die alten und kranken würden eingeschläfert werden, der Rest sterilisiert und geimpft.*

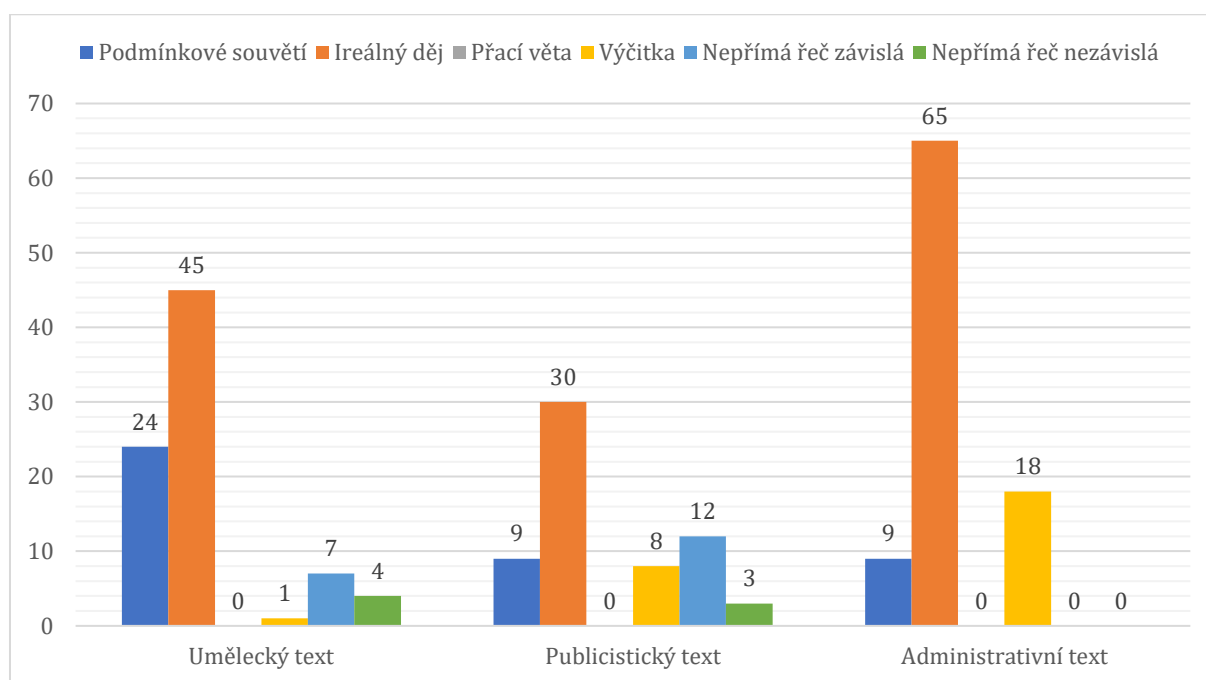
Staří a nemocní budou usmrceni eutanázií, ostatní budou sterilizováni a naočkováni.

Ve dvou případech byl jako vhodná odpověď pro náš dotaz vyhodnocen verbonominální predikát, jehož jmenná část byla chybně považována za příčestí minulé. Šlo o věty z textů uměleckého a publicistického stylu.

(4) *Das wäre furchtbar – unser Lebensgrund wäre erschüttert.*

To by bylo hrozné – náš život by se otrásl v základech.

7.2. Výsledky analýzy

Graf 2: Funkce německého konjunktivu plusquamperfekta

Také v této analýze byly rozlišovány funkce konjunktivu plusquamperfekta obsažené v teoretické části této práce: podmínkové souvětí, prací věta, výčitka a nepřímá řeč. Jelikož jsme při vyhodnocování výsledků byli opět konfrontováni s velkým množstvím vět, které měly charakter *apodosis* podmínkového souvětí a postrádaly odpovídající podmínkovou větu vedlejší, rozhodli jsme se i ve druhé analýze pro rozdělení podmínkového souvětí na kategorie s explicitní a s implicitní větou vedlejší; terminologie zvolená v předchozí kapitole zůstane zachována. Kromě toho byla kategorie nepřímé řeči rozčleněna na nepřímou řeč závislou a nezávislou, ačkoli byla celkově zastoupena podstatně méně. Věty s formou výčitky byly tříděny podle stejného klíče jako v analýze italského minulého kondicionálu.

V textech uměleckého typu jsme po odfiltrování jiných gramatických jevů pracovali s 81 konkordancemi. Ireálný děj byl v analýze německých konkordancí s konjunktivem plusquamperfekta ve všech typech textů nejfrekventovanější funkcí. V uměleckých textech byl zastoupen 45 exempláři; odpovídá mu příklad 1. Podstatně méně, konkrétně 24 výsledků, odpovídalo podmínkovému souvětí. Nepřímá řeč závislá byla zaznamenána ve 12 (příklad 3), nezávislá ve 4 případech (příklad 14 v kapitole 8.2.). Kromě toho byla zjištěna jedna výčitka. Práci věta nebyla stejně jako v předchozí analýze přítomna v žádném ze zkoumaných typů textů.

- (1) *Der regelmäßige Betrieb einer fest installierten Anlage hätte entdeckt werden müssen.*
Pravidelný provoz napevno zřízeného vysílače by musel být dávno odhalen.
- (2) *Was wäre gewesen, wenn die Yanomami nicht in den Wald geflüchtet wären?*
Co by se stalo, kdyby Yanomamiové neutekli do lesa?
- (3) *Ihr war mitgeteilt worden, Karl wäre gefallen, und sie hat um ihn getrauert und dann den anderen Mann getroffen und sich in ihn verliebt.*
Dostala zprávu, že Karl padl, truchlila po něm a pak potkala toho druhého muže a zamilovala se.

V publicistických textech bylo nutné ručně odfiltrovat největší množství výsledků, které nebyly konjunktivem plusquamperfekta, a to v rámci obou analýz, celkově 38. Dále jsme tedy pracovali jen s 62 konkordancemi. Ireálný děj byl zjištěn ve 30 případech, což je ve srovnání s předchozím typem textů poněkud méně. Reprezentuje ho příklad 4. 12 exemplářů představovalo nepřímou řeč závislou (příklad 4), 3 exempláře nezávislou (příklad 15 v kapitole 8.2.). Příklad 6, který lze do jisté míry vnímat i jako výčitku, ilustruje celkem 9 podmínkových souvětí. 8 výsledků odpovídalo výčitce (příklad 9 v kapitole 8.2.)

- (4) *Niemand bei vollem Verstand hätte getan, was er getan hat.*
Nikdo se zdravým rozumem by neudělal to, co on.
- (5) *Tatsächlich behauptet jede Seite, die andere hätte angefangen.*
Každá ze stran samozřejmě tvrdí, že ta druhá udeřila jako první.
- (6) *Viele politische Entscheidungen retten Leben – und lassen andere Leben unbeachtet, die hätten gerettet werden können, wenn man das Geld anders ausgegeben hätte.*
Mnoho politik zachraňuje životy – a opomíjí jiné životy, jež by byly zachráněny, kdyby se peníze vynaložily jinak.

V textech administrativního typu bylo odfiltrováno 8 nevyhovujících výsledků a analyzováno bylo 92 konkordancí. Podobně jako v analýze italských konkordancí s italským minulým kondicionálem zde vznikla značná disproporce mezi ireálným dějem a ostatními kategoriemi. Ireálný byl přítomen v 65 větách (příklad 7). Ve 18 případech se jednalo o výčitku (příklad 8). Podmínková souvětí byla opět přítomna v 9 exemplářích, ilustruje je příklad 9. Nepřímá řeč nebyla v administrativních textech zaregistrována.

- (7) *SMVP räumt jedoch ein, dass mit ziemlicher Sicherheit das Vorhaben ohne die Beteiligung von SYMBIO in dieser Form nicht hätte durchgeführt werden können.*

Podle vyjádření samotné společnosti SMVP je velmi pravděpodobné, ne-li jisté, že by projekt nebylo možné zahájit bez účasti sdružení SYMBIO v dané podobě.

- (8) *Nach Ansicht des Europäischen Parlaments war das Übereinkommen vollkommen unangemessen und wirkungslos und hätte abgelehnt werden müssen.*

Podle názoru Evropského parlamentu byla tato dohoda zcela nedostatečná a neúčinná a měla být zamítnuta.

- (9) *Zweitens bestehen Zweifel hinsichtlich der Schätzungen für die Ausrüstungsarbeiten, die von Fincantieri hätten vorgenommen werden müssen, wenn alle fünf Schiffe 2003 geliefert worden wären.*

Druhým důvodem jsou pochybnosti ohledně odhadované částky na vybavení, kterou by bývala musela společnost Fincantieri zajistit, pokud by všech pět lodí bývalo bylo dodáno v roce 2003.

7.3. Shrnutí

Nejčastěji složí konjunktiv plusquamperfekta k vyjádření ireálního děje. Z celkových 236 posuzovaných výsledků rešerše mu odpovídalo 140 konkordancí. Při připočtení podmínkových souvětí se dostaneme dokonce na číslo 182, což je více než tři čtvrtiny relevantních výsledků.

Všechny ostatní funkce již byly značně menšinové. Nepřímá řeč jako jediná souhrnná kategorie byla reprezentována celkově 26 exempláři; byla nejvíce zastoupena v publicistických textech, nicméně ve srovnatelném množství byla přítomna také v textech uměleckých. Funkci výčitky měl minulý kondicionál ve 27 případech, práci věta se ve zkoumaných textech vůbec nevyskytovala.

Co se týče samotné formy, potvrdilo se tvrzení, že opisná forma *würde-Form* je pro konjunktiv plusquamperfekta používána skutečně pouze v minimálním množství případů. Celkově byly zaregistrovány čtyři takové tvary, což je méně než dvě procenta konkordancí; všechny se nacházely v uměleckých textech. Níže uvádíme jeden příklad.

- (1) *Rote Wangen würden gepaßt haben zu so einem Gesicht, nur da ist was darin das stimmt nicht. Patřily by k němu červené tváře, ale něco tady nehraje.*

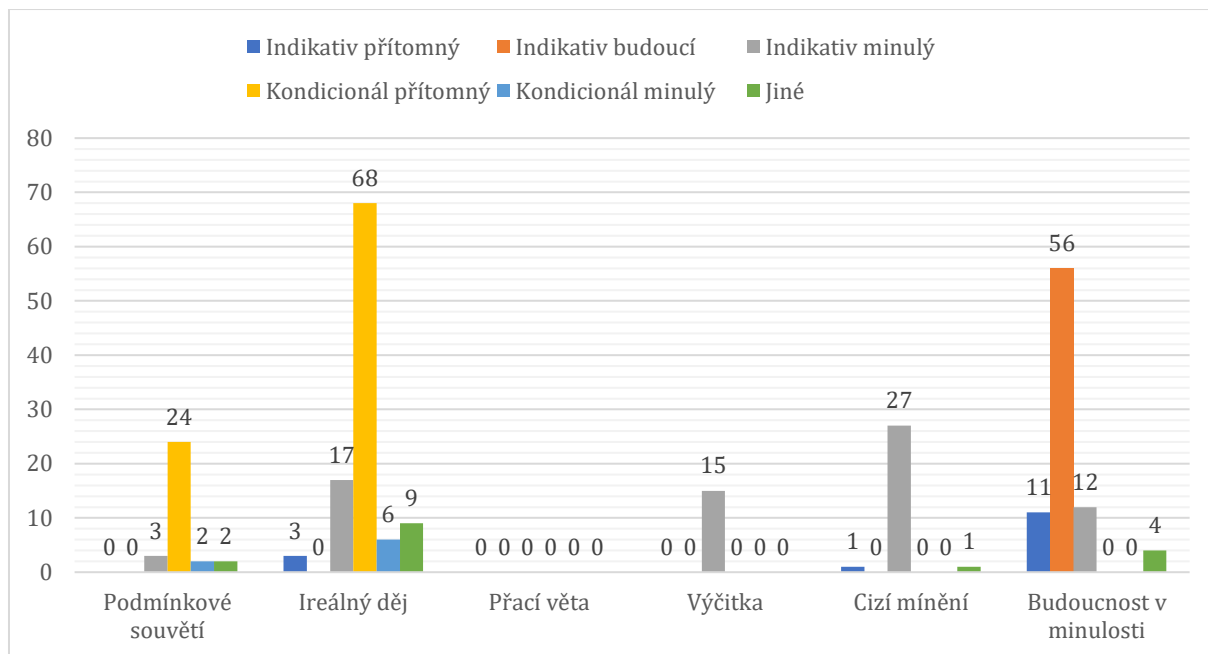
8. České překlady

Při vyhodnocování překladů do češtiny jsme se rozhodli pro zpracování dat zejména podle jednotlivých funkčních kategorií. Pro klasifikaci překladu jsme považovali za relevantní slovesný způsob a čas, byly tak zavedeny kategorie *indikativ přítomný, indikativ budoucí, indikativ minulý, kondicionál přítomný, kondicionál minulý*. Pro případy, kdy se překlad odlišoval od originálu příliš, posuzovaný predikát byl např. zcela eliminován, byla zřízena kategorie *jiné*; takové překlady budou zmiňovány pouze okrajově.

Srovnání překladů mezi jednotlivými funkčními styly nabízí závěrečná tabulka bez případného doprovodného komentáře. Vzhledem k tomu, že různé funkce minulého kondicionálu měly ve třech zvolených typech textů odlišné zastoupení, rozhodli jsme se pro přepočítání na procenta, aby se zabránilo mylné interpretaci. Připouštíme ovšem, že i tak mohou být uváděná čísla v některých

případech poněkud zavádějící, např. překlad výčitky z italského minulého kondicionálu do českého indikativu minulého času v publicistických textech nelze automaticky vnímat jako převažující, neboť v tomto případě byla posuzována jediná konkordance.

8.1. Překlady italského minulého kondicionálu

Graf 3: Překlady italského minulého kondicionálu

8.1.1. Podmínkové souvětí

Podmínková souvětí byla nejčastěji překládána pomocí přítomného kondicionálu, z celkových 31 odpovídajících konkordancí bylo takto přeloženo 25 tvarů italského minulého kondicionálu.

(1) *Se Nixon avesse rifiutato di accettare l'impeachment e avesse cercato in qualche modo di restare aggrappato al potere, sarebbe stato destituito all'istante.*

Kdyby Nixon odmítl akceptovat obvinění a pokusil se udržet u moci, byl by neprodleně odstraněn.

Indikativ v minulém čase byl druhou nejfrekventovanější kategorií, zastoupený nicméně pouze třemi překlady.

(2) *Guardi, in molte deposizioni si parla di una figura Baffometi, ma potrebbe trattarsi di un errore del primo scrivano e, se i verbali sono manipolati, il primo errore si sarebbe riprodotto in tutti i documenti.*

Figura Bafometti se opravdu vyskytuje v řadě výpovědí, mohlo by však taky jít o nějaký omyl prvního zapisovatele, byly-li zápisy zmanipulované, nutně se objevila i ve všech dalších dokladech.

Minulý kondicionál byl použit dvakrát, byly použity tvary *by- býval* a *by- byl*.

(3) *La Commissione non condivide l'opinione secondo la quale la Corte di giustizia non avrebbe risposto alla seconda questione pregiudiziale sollevata dalla Corte costituzionale austriaca, se non avesse voluto esprimersi su tutti gli aspetti del rimborso dell'imposta sull'energia.*

Komise nesdílí názor, že by byl Soudní dvůr druhou otázku předloženou rakouským Ústavním soudem nezodpověděl, pokud by byl neměl v úmyslu se vyjádřit ke všem aspektům slevy z energetické daně.

8.1.2. Ireální děj

Také ireální děj byl zdaleka nejčastěji překládán přítomným kondicionálem, bylo zjištěno 68 takových překladů z celkového počtu 103.

(4) *Non ci sarebbe stato niente di male.*

Nebylo by na tom nic špatného.

V 17 případech byl ireální děj přeložen s pomocí indikativu v minulém čase.

(5) *Invece lo posò di nuovo sul letto, dove avrebbe dovuto sedersi.*

Místo toho ho zase položila na postel, na místo, kam si měla sednout.

Šestkrát překladatel zvolil pro překlad minulý kondicionál, přičemž čtyřikrát byl použit tvar *by- býval*, dvakrát *by- byl*; oproti kondicionálu přítomnému je tedy opět podstatně méně zastoupen.

(6) *Di fatto, numerose stime suggeriscono che alla Fed sarebbe piaciuto tagliare i tassi del 4 % o 5 % più di quanto abbia fatto, ma non è riuscita ad andare oltre una volta che il tasso di interesse ha toccato lo zero.*

Mnoho odhadů naopak naznačuje, že Fedu by se bývalo líbilo snížit sazby o 4 % nebo o 5 % více, než je skutečně snížil, ovšem jakmile úroková sazba dosáhla nulové hodnoty, nemohl už jít níž.

Tři konkordance minulého kondicionálu byly přeloženy indikativem v přítomném čase.

(7) *Se scoppia una pandemia, il numero delle persone che perderà la vita sarà estremamente superiore a quello che avrebbe dovuto essere.*

Pokud vypukne pandemie, tak bude počet obětí vyšší, než je nutné.

8.1.3. Výčitka

Výčitka byla bez výjimky překládána indikativem v minulém čase.

(8) *Pertanto, alcune carenze individuate dalla Corte in occasione dei suoi audit avrebbero dovuto figurare nelle dichiarazioni dei direttori generali.*

Některé nedostatky, které Účetní dvůr zdůraznil během svých auditů, tedy měly být začleněny do prohlášení generálních ředitelů.

8.1.4. Cizí mínění

Překladům *condizionale di dissociazione* zcela dominoval indikativ v minulém čase, tímto způsobem bylo přeloženo 27 konkordancí. Jen v jednom případě pro překlad použit predikát

v čase přítomném. Pouze pětkrát byl v češtině přítomen zvláštní výraz upozorňující na zprostředkovanost informace, konkrétně šlo o výrazy *podle všeho*, *údajně* a *prý*, v ostatních případech nebyl čtenář na zprostředkovanost informace nijak explicitně upozorňován.

(9) *La metà dei francesi avrebbe cambiato la propria scelta del candidato negli ultimi sei mesi. Polovina Francouzů prý svůj výběr kandidáta za posledního půl roku změnila.*

(10) *La prima parte interessata ha sostenuto che la misura avrebbe provocato distorsioni della concorrenza sul mercato irlandese...*

První zúčastněná strana namítala, že opatření údajně narušuje hospodářskou soutěž na irském trhu...

8.1.5. Budoucnost v minulosti

Pro budoucnost v minulosti byl převažujícím způsobem překladu indikativ v budoucím čase, celkově v 56 případech.

(11) *E già sapevo che non sarebbe bastato un temporale a farlo ritornare.*

A již mi bylo jasno, že jej ani bouře nedokáže domů zahnati.

Dvanáct konkordancí bylo přeloženo indikativem v čase minulém. Často se v originále jednalo o věty hlavní, v nichž ovšem bylo pravidlo časové souslednosti aplikováno, neboť šlo o pokračování vyprávění příběhu, který se odehrál v minulosti.

(12) *Ma nel 2006 l'Europa avrebbe scoperto che Washington aveva segretamente accesso da cinque anni alle informazioni di Swift, una società belga che crittografa i flussi finanziari tra le banche di tutto il mondo.*

V roce 2006 vyšlo najevo, že Washington již pět let tajně sleduje data belgické společnosti Swift, která bdí nad bezpečností finančních toků mezi bankami celého světa.

Jedenáctkrát byla pak budoucnost v minulosti přeložena predikátem v čase přítomném.

(13) *Era già tardi, forse le due passate, e lui avrebbe avuto una lezione il mattino dopo.*

Bylo už pozdě, možná dvě pryč, a on má mít ráno přednášku.

8.1.6. Jiné

16 konkordancí v rámci všech funkčních kategorií bylo zařazeno do kategorie *jiné*, většinou se jednalo o překlady volné nebo neúplné. Uvádíme jeden příklad.

(14) *Per ora la visione di un Medio Oriente pacificato e integrato sembra un'utopia, ma chi avrebbe creduto che l'Europa avrebbe potuto risollevarsi dalle devastazioni di due guerre mondiali e abbattere la cortina di ferro per instaurare la pace?*

Dnes se takto klidný a sjednocený Blízký východ zdá být iluzí. Ale kdo by si kdy pomyslel, že se z trosk dvou světových válek pozvedne mírumilovná Evropa, která strhne Železnou oponu?

8.1.7. Shrnutí

Pro český překlad italského minulého kondicionálu je nejčastěji používán kondicionál přítomný, pakliže je funkcí minulého kondicionálu podmínění děje. Výjimkou je výčitka, v jejíchž překladech dominuje indikativ v minulém čase.

Pokud jde o zpochybnění děje, je nejčastěji používán indikativ, aniž by byla věta doplněna o lexikální prostředky, které by explicitně upozorňovaly na zprostředkovanost informace.

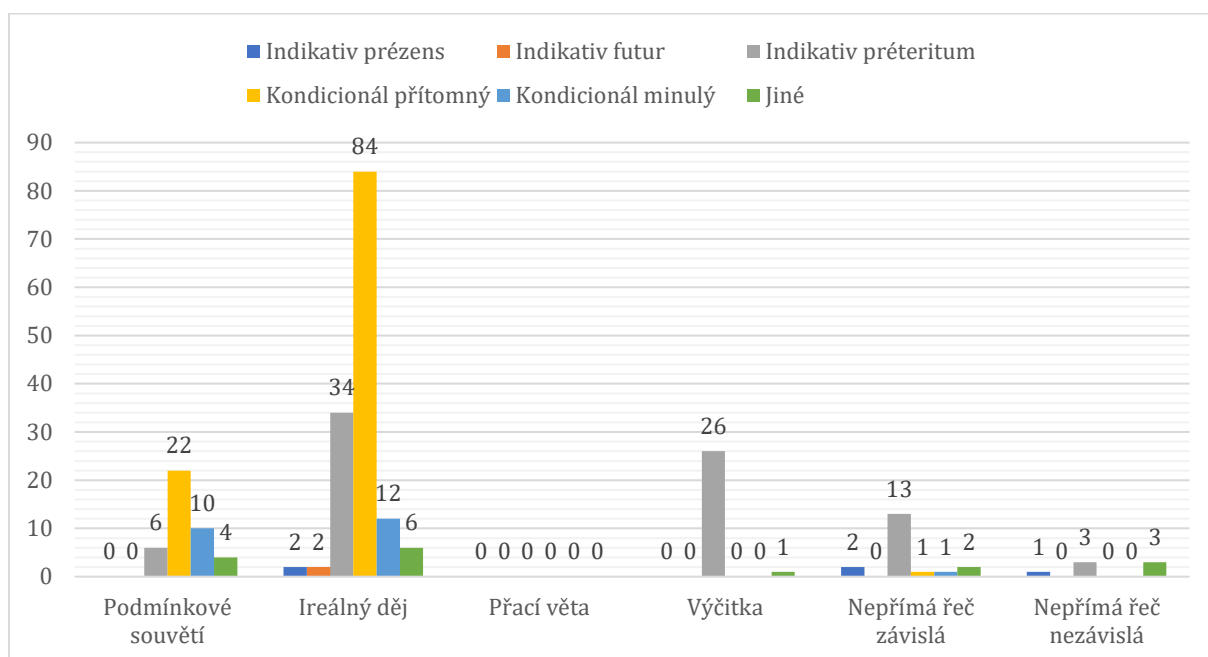
Italská budoucnost v minulosti je překládána převážně indikativem v budoucím čase.

Jednotlivé kategorie funkčních stylů mají na způsob překladu až sekundární vliv, jak dokládá následující tabulka.

	Umělecké texty	Publicistické texty	Administrativní texty
Podmínkové souvětí	92% kondicionál přítomný	67% kondicionál přítomný	67% kondicionál přítomný
	8% indikativ minulý	17% indikativ minulý	17% kondicionál minulý
	-	8% kondicionál minulý	17% jiné
	-	8% jiné	-
Ireálný děj	78% kondicionál přítomný	46% kondicionál přítomný	68% kondicionál přítomný
	13% indikativ minulý	27% jiné	22% indikativ přítomný
	5% kondicionál minulý	15% indikativ minulý	5% kondicionál minulý
	5% indikativ přítomný	8% kondicionál minulý	5% jiné
	-	4% indikativ přítomný	-
Přací věta	-	-	-
Výčitka	50% indikativ minulý	100% indikativ minulý	100% indikativ minulý
	50% indikativ přítomný	-	-
Cizí mínění	-	93% indikativ minulý	93% indikativ minulý
	-	7% jiné	6% indikativ přítomný
Budoucnost v minulosti	76% indikativ budoucí	54% indikativ budoucí	64% indikativ budoucí
	11% indikativ minulý	21% indikativ minulý	21% indikativ přítomný
	11% indikativ přítomný	13% indikativ přítomný	14% indikativ minulý
	2% jiné	13% jiné	-

Tabulka 1: Překlady italského minulého kondicionálu podle funkčního stylu

8.2. Překlady německého konjunktivu plusquamperfekta

Graf 4: Překlady německého konjunktivu plusquamperfekta

8.2.1. Podmínkové souvětí

V podmínkových souvětích byl nejobvyklejší formou překladu přítomný kondicionál, kterým byl ve 22 případech přeložen alespoň jeden z predikátů podmínkového souvětí. Těch bylo celkově zjištěno 42.

(1) *Die hätten gestaunt, wenn sie dich gehört hätten!*

Ti by se divili, kdyby tě slyšeli!

Poměrně slušně je zde však zastoupen i minulý kondicionál, který je s deseti exempláři druhým nejčastějším způsobem překladu v německých podmínkových větách, jež byly součástí našeho výzkumu. Devětkrát se jednalo o konstrukci *by- byl*, v jednom případě *by- býval*.

(2) *Ich wäre verrückt geworden, wenn sie dich nicht amnestiert hätten, bleib hier.*

Byla bych se zbláznila, kdyby ti nebyli udělili amnestii; zůstaň tu.

Šest predikátů v podmínkových souvětích bylo dále přeloženo indikativem v minulém čase.

(3) *Die meisten dieser Krisen hätten vermieden oder zumindest beträchtlich abgeschwächt werden können, wenn die Regierungen ihre Währungen gegenüber dem Dollar freigegeben hätten, statt ein rigides Wechselkursregime zu verfolgen.*

Nevadí, že většině těchto krizí bylo možné předejít nebo je alespoň významně zmírnit, kdyby vlády svým měnám nechaly volný pohyb vůči dolaru a nepřijímaly nepružná zavěšení měnového kurzu.

8.2.2. Ireálný děj

Obdobně pro ireálný děj byl nejčastějším způsobem překladu přítomný kondicionál; 140 konkordancí odpovídajících ireálnému ději bylo takto přeloženo 84krát.

(4) *Der regelmäßige Betrieb einer fest installierten Anlage hätte entdeckt werden müssen.*

Pravidelný provoz napevno zřízeného vysílače by musel být dávno odhalen.

Výrazné zastoupení zde měl nicméně také indikativ v minulém čase, který by pro překlad použit 34krát.

(5) *Heute bezweifle ich, ob dies wirklich anders oder schneller hätte bewerkstelligt werden können.*

Dnes však o tom, zda tehdy opravdu šlo provést věci jinak a rychleji, pochybuji.

Ve 12 případech byl ireálný děj do češtiny přeložen minulým kondicionálem, převážná část takových překladů byla z uměleckých textů. V deseti překladech byla pro minulý kondicionál upotřebena konstrukce *by- byl*, ve dvou překladech *by- býval*.

(6) *Noch einen halben Meter, und ich wäre gestürzt.*

Ještě půl metru, a byl bych upadl.

Menšinově byl ireálný děj překládán indikativem; ve dvou případech jak v přítomném, tak v budoucím čase.

(7) *Alle drei chinesischen kooperierenden ausführenden Hersteller waren mit der Wahl der USA nicht einverstanden und behaupteten, dass stattdessen Russland als Vergleichsland hätte herangezogen werden müssen.*

Všichni tři čínští spolupracující vyvážející výrobci nesouhlasili s volbou USA a žádali, že se má jako srovnatelná země namísto toho vybrat Rusko.

(8) *Aus diesen beiden Gründen bezweifelte die Kommission, dass alle fünf Schiffe 2005 hätten geliefert werden können.*

Na základě těchto dvou důvodů si Komise nebyla jista, zda bude moci být všech pět lodí dodáno v roce 2005.

8.2.3. Výčitka

S výjimkou jedné věty, která byla zařazena do kategorie *jiné*, byly všechny výčitky přeloženy indikativem v minulém čase.

(9) *Viele Familien britischer Opfer des Attentats sind der Überzeugung, dass nicht die ganze Wahrheit ans Licht gekommen ist und dass al-Megrahis Berufungsprozess hätte fortgesetzt werden sollen.*

Mnoho amerických a britských rodin 270 obětí je však přesvědčeno, že nebyla odhalena celá pravda, a že vyšetřování Midžrahího mělo pokračovat.

8.2.4. Nepřímá řeč závislá

Rovněž nepřímá řeč závislá byla ve 13 případech přeložena indikativem v minulém čase.

(10) *Der Ataman meinte schon, du wärest davongelaufen.*

Ataman už myslel, že jsi utekla.

Pro překlad dvou exemplářů byl použit indikativ v přítomném čase.

(11) *Sie braucht nicht herauszuposaunen, sie hätte gewonnen. Sie hat gewonnen, so einfach ist das.*

Nemusí se chlubit, že je vítěz – ona totiž opravdu vyhrává.

Ve dvou případech byl pro český překlad nezbytný kondicionál. Zatímco česká vedlejší věta je připojena k řídicí větě podřadicí spojkou *aby*, její německý protějšek je připojen asyndeticky. Byl zastoupen jak kondicionál přítomný, tak minulý.

(12) *Soll man wünschen, sie hätte die Formel für sich früher gefunden?*

Měli bychom si přát, aby našla dříve řešení své rovnice?

(13) *Kleist wünscht dringlich, er hätte geschwiegen.*

Kleist si vroucně přeje, aby byl mlčel.

8.2.5. Nepřímá řeč nezávislá

Nepřímá řeč nezávislá byla třikrát přeložena indikativem v čase minulém, jedenkrát v čase přítomném. V první příkladové větě je zprostředkovanost sdělení naznačena spojkou *že*, ve druhé pouze vhodně zvoleným slovesem, což byl u překladů nepřímé řeči převažující model.

(14) *Sie hätten gesammelt, um einer Nachbarin aus Verdacht zu helfen oder vielmehr sie nicht in den Verdacht hinein zu lassen.*

Že konali sbírku, aby sousedce odpomohli od podezření, nebo lépe řečeno aby ji nenechali v ně upadnout.

(15) *Die Flüchtlinge hätten ausgesagt, dass die italienischen Behörden sie explizit aufgefordert hätten, nach Deutschland zu reisen.*

Zadržení tvrdí, že jim italské úřady explicitně doporučily pokračovat do Německa, hlavní destinace imigrantů, kteří do EU vstoupili přes Itálii.

8.2.6. Jiné

Do kategorie *jiné* v rámci překladů z němčiny do češtiny bylo zařazeno celkem 16 vět. Uvádíme opět jeden příklad.

(16) *Sogar ein silbernes Taufbecken von sehr katholischem Aussehen hätte dazugehört.*

Dokonce stříbrnou křtitelnici velmi katolického vzezření!

8.2.7. Shrnutí

Základní principy překladu konjunktivu plusquamperfekta do češtiny byly shodné s překlady italského minulého kondicionálu. V případě podmínění děje je zdaleka nejpoužívanějším prostředkem překladu přítomný kondicionál, v případě zpochybnění děje indikativ v minulém čase.

Vliv funkčních stylů na překlad s ohledem na posuzované vlastnosti není rozhodující.

	Umělecké texty	Publicistické texty	Administrativní texty
Podmínkové souvětí	67% kondicionál přítomný	33% indikativ minulý	44% kondicionál přítomný
	33% kondicionál minulý	33% jiné	33% indikativ minulý
	-	22% kondicionál přítomný	11% kondicionál minulý
	-	11% kondicionál minulý	11% jiné
Ireálný děj	73% kondicionál přítomný	53% kondicionál přítomný	54% kondicionál přítomný
	22% kondicionál minulý	40% indikativ minulý	31% indikativ minulý
	4% indikativ minulý	7% jiné	6% jiné
	-	-	5% jiné
	-	-	3% indikativ přítomný
	-	-	3% indikativ budoucí
	-	-	3% kondicionál minulý
Přací věta	-	-	-
Výčitka	100% indikativ minulý	100% indikativ minulý	94% indikativ minulý
	-	-	6% jiné
Nepřímá řeč závislá	71% indikativ minulý	67% indikativ minulý	-
	14% kondicionál přítomný	17% indikativ přítomný	-
	14% kondicionál minulý	17% jiné	-
Nepřímá řeč nezávislá	75% indikativ minulý	67% jiné	-
	25% jiné	33% indikativ přítomný	-

Tabulka 2: Překlady německého konjunktivu plusquamperfekta podle funkčního stylu

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zejména srovnat gramatický jev minulého kondicionálu, resp. konjunktivu plusquamperfekta v italském, německém a českém jazyce. V teoretické části byly popsány všechny funkce zkoumaných jevů na základě informací čerpaných z italských, německých a českých gramatik. Na základě informací získaných z korpusu *InterCorp* byla v analytické části byla nejprve vytvořena typologie užití italského minulého kondicionálu a německého plusquamperfekta a následně byly analyzovány překlady do českého jazyka.

Za účelem získání komplexnější představy o používání zkoumaného jevu jsme provedli rešerši separátně ve třech funkčních stylech: uměleckém, publicistickém a administrativním. Problémem však bylo, že námi zkoumaný jev se v originálních publicistických a administrativních textech korpusu *InterCorp* vůbec nevyskytoval. Proto jsme zahrnuli do výzkumu v těchto stylistických kategoriích také překlady, jejichž zdrojový jazyk nebyl známý. Dále bylo rovněž nutné pracovat s vhodným množstvím konkordancí s daným gramatickým jevem. Po rozšíření výzkumu o neoriginální texty bylo množství výsledků v korpusu *InterCorp* vždy dostatečné pro kvalitní výzkum, ovšem neumožňovalo jednotlivou analýzu všech výsledků, protože jsme přistoupili k vytvoření vzorku: v každém funkčním stylu byl vytvořen vzorek o 100 konkordancích. V neposlední řadě jsme se potýkali s tím, že některé výsledky poskytnuté korpusem nebyly ve skutečnosti minulým kondicionálem, resp. konjunktivem plusquamperfekta. Tyto bylo nutné ručně odfiltrovat; jak v italštině, tak v němčině se jednalo převážně o různé pasivní tvary.

Analytická část přinesla doklady o značné podobnosti italského minulého kondicionálu a německého konjunktivu plusquamperfekta. Nejčastější funkcí bylo v obou případech vyjádření *ireálního děje*, což je kategorie, do které jsme se rozhodli zahrnout věty, jež odpovídají *apadosis* podmínkového souvětí a nejsou přitom doplněny o *protasis*. Naopak jako nejméně frekventovaná funkce byla vyhodnocena *přací věta*, opět pro oba jazyky shodně. Jedinou výraznější odlišností byla kategorie *budoucnost v minulosti*; zatímco v uměleckých textech v rámci italské analýzy byla dokonce nejfrekventovanější funkcí minulého kondicionálu, pro německou analýzu nebyla vůbec relevantní, neboť německá gramatika pravidla italské časové souslednosti neaplikuje.

Zásadnější rozdíly byly oproti tomu zjištěny ve srovnání s českým minulým kondicionálem v rámci překladové analýzy. Jak v teoretické, tak v praktické části této práce bylo potvrzeno, že role tohoto jevu v češtině je spíše marginální. Zatímco zkoumaný jev v italštině a němčině disponuje poměrně velkým množstvím funkcí, v českém jazyce je jeho funkce omezena na podmínkové a přací věty. Nicméně také v těchto případech byl pro český překlad používán převážně kondicionál přítomný; ostatní funkční kategorie byly pak do češtiny překládány již téměř výhradně indikativem, a to bez případných doplňujících lexikálních prostředků.

Věříme, že naše práce přispěje k dalšímu poznání fenoménu minulého kondicionálu a inspiruje další jazykovědce ke vzájemnému srovnávání poněkud nesourodé skupiny jazyků: italštiny, němčiny a češtiny.

Resumé

Tématem této práce jsou italský minulý kondicionál, německý konjunktiv plusquamperfekta a český minulý kondicionál. V teoretické části byla každému z těchto gramatických jevů věnována jedna kapitola. S pomocí popisu jevů souvisejících byla vždy komentována jejich konstrukce a dále byly ve stručnosti popsány všechny funkce zkoumaného jevu v daném jazyce.

V praktické části byl nejprve popsán korpus, se kterým byl proveden výzkum, a následně bylo upřesněno, jaké strategie vyhledávání byly aplikovány: rozhodli jsme se hledat konkordance s italským minulým kondicionálem, resp. německým konjunktivem plusquamperfekta separátně ve třech funkčních stylech: umělecký, publicistický, administrativní. Jelikož ovšem v textech publicistického a administrativního stylu nebyly zkoumané jevy přítomny, museli být do výzkumu zahrnuty také překlady.

Poté jsme již přistoupili k prezentaci samotných výsledků výzkumu. Ta byla rozdělena na dvě části. V první řadě jsme analyzovali, jak jsou jednotlivé funkce daných jevů v praxi zastoupeny. V druhé řadě byly analyzovány překlady do češtiny.

Bylo zjištěno, že převažující funkcí italského minulého kondicionálu i německého konjunktivu plusquamperfekta je *ireální děj*. Nejméně zastoupenou kategorií byla oproti tomu *prací věta*, a to opět v obou jazycích. V překladové části analýzy bylo pak potvrzeno, že český minulý kondicionál je do značné míry nahrazován kondicionálem přítomným a v dnešní češtině sehrává již pouze marginální roli.

RIASSUNTO

Il tema di questo lavoro è il condizionale passato italiano, il *Konjunktiv Plusquamperfekt* tedesco e il *minulý kondicionál* ceco. Nella parte teorica, a ciascuno di questi fenomeni grammaticali è stato dedicato un capitolo. Attraverso la descrizione dei fenomeni correlati, è stata commentata la loro costruzione e sono state brevemente illustrate tutte le funzioni del fenomeno analizzato nella rispettiva lingua.

Nella parte pratica, inizialmente è stato descritto il corpus utilizzato per la ricerca e successivamente sono state precisate le strategie di ricerca applicate: si è deciso di cercare concordanze con il condizionale passato italiano e il *Konjunktiv Plusquamperfekt* tedesco separatamente in tre stili funzionali: artistico, giornalistico e amministrativo. Tuttavia, poiché nei testi degli stili giornalistico e amministrativo i fenomeni analizzati non erano presenti, è stato necessario includere nella ricerca anche le traduzioni.

In seguito, si è passati alla presentazione dei risultati della ricerca vera e propria, suddivisa in due parti. Nella prima parte, è stato analizzato come le singole funzioni dei fenomeni studiati sono rappresentate nella pratica. Nella seconda parte, sono state analizzate le traduzioni in ceco.

È emerso che la funzione predominante del condizionale passato italiano e del *Konjunktiv Plusquamperfekt* tedesco è quella di esprimere un evento irreali. La categoria meno rappresentata, invece, è risultata essere la frase ottativa, sempre in entrambe le lingue. Nella parte dedicata all'analisi delle traduzioni, è stato confermato che il *minulý kondicionál* ceco viene sostituito dalla sua forma presente e nella lingua ceca contemporanea gioca ormai un ruolo marginale.

Bibliografie

BENKO, V.: *Araneum Germanicum Maius, verze 15.02*. [online] Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2015. Dostupný z: <http://www.korpus.cz>

CIMAGLIA, R., *Concordanza dei tempi*. [online]. Treccani, 2010 [cit. 2024-10-10]. Dostupné z: [https://www.treccani.it/enciclopedia/concordanza-dei-tempi_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/concordanza-dei-tempi_(Enciclopedia-dell'Italiano)/)

CVRČEK, V. a kol., *Mluvnice současné češtiny I*. Praha: Karolinum, 2010

CVRČEK, V. – RICHTEROVÁ, O. [online]. Příručka ČNK; [cit. 2024-10-10]. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/start/>

DE ROBERTO, E., *Futuro*. [online]. Treccani, 2010 [cit. 2024-10-10]. Dostupné z: [https://www.treccani.it/enciclopedia/futuro_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/futuro_(Enciclopedia-dell'Italiano)/)

DOVALIL, V. – KÁŇA, T. – PELOUŠKOVÁ, H. – ZBYTOVSKÝ, Š. – VAVŘÍN, M. – ZASINA, A. J.: *Korpus InterCorp – němčina, verze 16 z 12. 10. 2023* [online] Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2023. Dostupný z: <http://www.korpus.cz>

Duden, Band 4: Die Grammatik, 8. Auflage, Mannheim / Leipzig / Wien / Zürich: Dudenverlag, 2022

EISENBERG, P., *Grundriß der deutschen Grammatik Band 2: Der Satz*. Stuttgart / Weimar: Metzler, 2006

ENGEL, U., *Deutsche Grammatik (Neubearbeitung)*. München: Iudicium, 2004

GREPL, M. – Karlík, P., *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998

DARDANO, M. – TRIFONE, P. *La lingua italiana*. Bologna: Zanichelli 2016

HAMPLOVÁ, S. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2004

HELBIG, G. – BUSCHA, J., *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Berlin / München / Wien: Langenscheidt, 2001

KARLÍK, P., *KONDITIONÁL*. [online]. CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny, 2017 [cit. 2024-10-10]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/KONDITIONÁL>

KARLÍK, P., *PŘÍSLOVEČNÉ URČENÍ PODMÍNKY* [online]. CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny, 2017 [cit. 2024-10-10]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/P%C5%98%C3%8DSLOVE%C4%8CN%C3%89%20UR%C4%8CEN%C3%8D%20PODM%C3%8DNKY>

Mluvnice češtiny II. Praha: Academia, 1986

PANEVOVÁ, J. a kol., *Mluvnice současné češtiny 2 (Syntax češtiny na základě anotovaného korpusu)*. Praha: Karolinum, 2014

PRANDI, M., *Periodo ipotetico*. [online]. Treccani, 2010 [cit. 2024-10-10]. Dostupné z: [https://www.treccani.it/enciclopedia/periodo-ipotetico_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)](https://www.treccani.it/enciclopedia/periodo-ipotetico_(Enciclopedia-dell'Italiano))

Příruční mluvnice češtiny. Praha: NLN, 2012

RENZI, L. (ed.) *Grande grammatica italiana di consultazione I – III*. Bologna: Il Mulino, 1988-1994

SALVI, G. – VANELLI, L., *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino, 2004

SERIANNI, L. *Grammatica italiana*. Torino: UTET, 1989 (2010)

SGROI, S., C., *Condizionale*. [online]. Treccani, 2010 [cit. 2024-10-10]. Dostupné z:
[https://www.treccani.it/enciclopedia/condizionale_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/condizionale_(Enciclopedia-dell'Italiano)/)

ŠEMELÍK, M.; Komunikační funkce věty a modalita v Česko-německé srovnávací gramatice
Františka Štíchy. *Časopis pro moderní filologii* 99, 2017, č. 1, s. 118

ŠTÍCHA F. a kol., *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013

ŠTÍCHA, F., *Česko-německá srovnávací gramatika*. Praha: Academia, 2015

ŠTICHAUER, P. – VAVŘÍN, M. – ZASINA, A. J.: *Korpus InterCorp – italština, verze 16 z 12. 10. 2023*
[online] Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2023. Dostupný z: <http://www.korpus.cz>

Seznam Tabulek

Tabulka 1: Překlady italského minulého kondicionálu podle funkčního stylu	36
Tabulka 2: Překlady německého konjunktivu plusquamperfekta podle funkčního stylu	40

Seznam Grafů

Graf 1: Funkce italského minulého kondicionálu.....	26
Graf 2: Funkce německého konjunktivu plusquamperfekta.....	30
Graf 3: Překlady italského minulého kondicionálu	33
Graf 4: Překlady německého konjunktivu plusquamperfekta	37

Přílohy

Příložené CD obsahuje následující soubory typu PDF:

DE Administrativní texty

DE Publicistické texty

DE Umělecké texty

IT Administrativní texty

IT Publicistické texty

IT Umělecké texty